

SPOKOJNÁ RODINA

OBYČAJNÍ
ĽUDIA

a nezávislé osobnosti

**ROBÍME TO
PRE VAŠE A NAŠE
RODINY**

SPOKOJNÁ RODINA

RODINNÁ POLITIKA PRE SLOVENSKO

#+1DIEŤA

50-TISÍC DETÍ PRE BUDÚCNOSŤ SLOVENSKA

Ľudia majú zvyčajne menej detí, ako by si želali. Často je dôvodom finančná a bytová situácia. Straší ich najmä pokles príjmov po narodení dieťaťa, pričom výdavky na bývanie, dopravu, energie či oblečenie sa citeľne zvyšia. **Navrhujeme praktické riešenia v oblasti financií, bývania a služieb.** Rodičom, ktorí chcú mať ďalšie dieťa, pomôžu zbaviť sa neistoty a obáv. Ak si iba desatina z približne pol milióna rodín splní túžbu po ďalšom dieťati, **v krajine postupne pribudne 50-tisíc detí.** To by výrazne zvýšilo pôrodnosť a spomalilo starnutie krajiny.

ŠANCA PRE „TRETIE DETI“ - O TISÍCIE POTRATOV MENEJ

Takmer tretina umelých potratov na Slovensku pripadá **na tretie dieťa v rodine.** Rodičia sa obávajú, že si ho už „nemôžu dovoliť“. Je dôležité **dodať im odvahu prijať dieťa** aj vtedy, keď ich jeho príchod prekvapí. Prorodinné opatrenia pomôžu znížiť počet interrupcií z ekonomických dôvodov, **zachrániť tisíce ľudských životov** a zvýšiť pôrodnosť.

PODPOROU RODINY ZMIERNIME DEMOGRAFICKÚ KRÍZU

Hrozivý demografický vývoj a prudké starnutie obyvateľstva vážne **ohrozuje budúcnosť Slovenska** a Európy. V minulosti sa u nás narodilo okolo 100-tisíc detí ročne, posledných 20 rokov je to už len 50- až 60-tisíc detí. Priemerný vek sa **do roku 2060 zvýši z terajších 40 na 49 rokov**, starnutie obyvateľstva bude veľmi intenzívne. Hrozivý demografický vývoj a prudké starnutie obyvateľstva je vážnym rizikom pre budúcnosť Slovenska a Európy. **Podporou rodiny pomôžeme zvýšiť počet narodených detí,** zlepšiť demografický vývoj a spomaliť starnutie krajiny.

RASTÚCI DAŇOVÝ BONUS PRE VŠETKY DETI

Vyšší daňový bonus iba pre deti do 6 rokov je nepremyslené opatrenie, veď výdavky rodiny sa výrazne zvyšujú práve po nástupe detí do školy. Navrhujeme **dvojnásobný daňový bonus aj pre deti nad 6 rokov.** S rastúcou rodinou však má rásť aj daňový bonus. Na tretie a každé ďalšie dieťa v rodine ho zvýšime na trojnásobok. Zvýhodní to viaceré rodiny, kde aspoň jeden rodič pracuje.

RODIČOVSKÝ PRÍSPEVOK - VÝHODA PRE AKTÍVNYCH

Súčasný rodičovský príspevok je nízky, prináša **finančný pokles v príjmoch** po skončení poberania materského. Navrhujeme predĺženie materského na 12 mesiacov a flexibilnú dĺžku rodičovského príspevku. Rodičia, ktorí pracujú, **tak budú zvýhodnení.** Podobne ako pri študentoch a dôchodcoch, navrhujeme zvýhodnenie práce aj pre matky. Zavedieme tehotenský príspevok či dobrovoľné poistenie študentiek a nezamestnaných pred nástupom na materské.

SPOLOČNÁ DOMÁCNOSŤ = SPOLOČNÉ RODINNÉ DANE

Rodina má spoločný dom, spoločné auto, spoločné financie. Mala by teda **platiť aj spoločnú daň** - za celú rodinu. Manžel si v daňovom priznaní jednoducho uplatní nielen nezdaniteľnú časť na nepracujúcu manželku, ale aj **na každé vyživované dieťa**. Pomôže to najmä rodinám, kde jeden z rodičov nepracuje a majú viac detí.

VHODNÉ BÝVANIE PRE NOVÚ RODINU

Približne **tretina mladých pracujúcich býva u rodičov**, v preľudnených domácnostiach. Nemajú dostatočné príjmy, aby si zabezpečili vlastné bývanie. Je to dlhodobý problém najmä vo veľkých mestách, **brzda uzatvárania manželstiev a narodenia detí**. Podporou výstavby štartovacích nájomných bytov pomôžeme rodinám vytvoriť si prvé hniezdo bez obáv z budúcnosti.

VÝHODY PRE RODINY S DEŤMI PRI STAVEBNOM SPORENÍ

Vlaňajšia novela zákona urobila stavebné sporenie finančne nezaujímavým. Navrhujeme produkt **Rodinné stavebné sporenie ako alternatívu hypotéky**. Prinesie rast štátnej prémie podľa počtu detí, výhody pre väčšie rodiny či pridávanie detí do zmluvy hneď pri narodení.

MALÉ DETI = ODDYCH OD HYPOTÉKY

Rodiny sa často obávajú príchodu dieťaťa, pretože by potom nestíhali splácať úvery. Navrhujeme, aby si **mohli odložiť splácanie istiny aj úrokov z hypotéky**, kým deti nedovršia tri roky. Ďalší návrh je **znižiť rodinám dane o zaplatené úroky za bývanie podľa počtu detí**. Vytvorí im to záchranný vankúš v najzraniteľnejšom období, aby ich nové bývanie nebolo ohrozené príchodom detí.

NÁJOMNÉ BYTY NIELEN PRE CHUDOBNÝCH

Výrazne zvýšime výstavbu nájomných bytov rozšírením ich podpory zo Štátneho fondu rozvoja bývania. Takéto byty si budú môcť prenajímať aj ľudia s lepšími platmi. Zvýši sa tak **ponuka bývania najmä vo väčších mestách a ekonomicky silných regiónoch**. Uvoľnením odpisovej politiky a zmenou účtovných pravidiel **podporíme výstavbu súkromných nájomných bytov**. Narastie tak počet voľných bytov a znížia sa ich ceny na trhu.

SLUŽBY PRE SENIOROV - LEPŠIE DOMA AKO V DOMOVE DÔCHODCOV

Starostlivosť o seniorov a odkázaných občanov si vyžaduje efektívne riešenia. Namiesto pobytových zariadení navrhujeme **rozvoj terénnych sociálnych a opatrovateľských služieb**, domovov ošetrovateľskej starostlivosti a siete ambulantných sociálnych služieb (denných stacionárov). Dôležité je aj zavedenie ošetrovateľského a právneho poradenstva či odľahčovacích služieb pre rodiny, ktoré sa starajú o odkázaného člena.

ŠKÔLKA PRE KAŽDÉ DIEŤA = SLOBODA VÝBERU

Každé dieťa od 3 rokov musí mať **garantované bezplatné miesto v škôlke** aj pre rodičov pracujúcich na zmeny. Príspevok na starostlivosť o dieťa do 3 rokov musí byť rovnaký pre každého pracujúceho rodiča. Rozhodnutie, či dieťa zveria babke, susede alebo súkromným jasliam, **necháme na nich**.

RADŠEJ VČASNÁ RADA, AKO ROZPADNUTÁ RODINA

Rodina potrebuje pomoc ešte **skôr, ako príde kríza**. Navrhujeme vytvorenie manželských a rodinných poradní, poradenstvo tehotným ženám, riešenie rodinných sporov a rozvodov mediáciou. Ani rodiny s deťmi so zdravotnými alebo psychickými problémami nemôžu byť odkázané na drahé súkromné poradenstvo. Presadíme **rozvoj bezplatných služieb pre deti s poruchami** a služby včasnej intervencie v ich domácom prostredí.

POVINNÉ ZĽAVY PRE RODINY S DEŤMI

Rodina nemôže namiesto výletu, návštevy kúpaliska alebo múzea **sedieť doma iba preto, že má viac detí**. Uzakoníme povinné zľavy – **rodinné vstupné aj u súkromných poskytovateľov** pre rodiny s vyživovanými deťmi. Doprajeme deťom z viacdetských rodín možnosť zažiť rovnako bohaté detstvo ako jedináčikom.

VIAC DETÍ = VIAC DOVOLENKY

Rodičia potrebujú viac času, aby sa mohli venovať svojim deťom. Navrhujeme za rok **jeden deň dovolenky navyše** pre rodičov každého dieťaťa do 15 rokov. Zvýhodníme zamestnávateľov, ktorí vytvárajú **pracovné pozície na čiastočné úväzky**. Navrhujeme predĺženie ochrannej lehoty pri otehotnení na 6 mesiacov po strate zamestnania.

KRAJINA PRIATEĽSKÁ K RODINÁM A DEŤOM

Slovensko sa musí stať priateľskou **krajinou, kde sú deti vítané**. Každá rodina, aj tá neúplná, musí získať dostatok pozornosti a podpory. Konkrétne riešenia v oblasti financií, podpory bývania či služieb pre rodinu vytvoria v spoločnosti **atmosféru ústretovosti a ocenenia** tých, ktorí sa starajú o deti – budúcnosť krajiny.

RODINA JE KĹÚČOVÁ, SÚSTREDÍME SA NA ňU

Rodina je základná bunka spoločnosti, na Slovensku však jej postavenie nezodpovedá dôležitosti. Rodičia musia cítiť **podporu pre budúcich občanov** tejto krajiny, aby sa nebáli prijať deti a vychovať z nich ľudí, ktorí budú prínosom. Aby sme **presadili záujmy rodín**, navrhujeme prijať komplexný Zákon o rodine. Starostlivosť o ňu by malo prevziať ministerstvo pre rodinu.

KDE NA TO VŠETKO VZIAŤ?

Do rodiny sa oplatí investovať, **vráti sa to mnohonásobne**. Peniaze na to však treba nájsť v úsporách zbytočných výdavkov, zastavení podvodov na DPH, zamedzení rozkrádania štátnych peňazí v zmanipulovaných tendroch. Nižšie dane z príjmov pre rodičov nahradíme vyšším zdanením nehnuteľností oligarchov a boháčov.

RODINA JE VZÁCNÝ POKLAD

Ked' som sa pred 10 rokmi rozhodol vstúpiť do politiky, poháňala ma snaha zastaviť kradnutie, korupciu, mafiu a špekulantov. Stálo ma to veľa. Stratil som pokojný život, časť súkromia, aj času s mojou manželkou a deťmi. Moja rodina trpela, čo mi je ľúto. Verím, že sa mi to ešte podarí vynahradiť.

Na druhej strane však vidím, ako pre podvody a kradnutie trpia iné rodiny na Slovensku. Ľudia, ktorí stoja vedľa seba v dobrom aj zlom, ktorí idú spoločnou cestou a neváhajú prijať do rodiny deti, obetovať sa a nesebecky sa o ne starať, **si zaslúžia našu úctu a podporu.**

Na Slovensku si štát rodiny s deťmi neváža. Nepodáva im pomocnú ruku ani vtedy, keď to najviac potrebujú. Trpia finančnými problémami, nedostatkom dobrého bývania, vysokými splátkami úverov. Ak sa k tomu pridajú ešte zdravotné ťažkosti, narušený vzťah či problémy so závislosťou alebo psychickou chorobou, rodina je veľmi ohrozená. Na jej rozpad najviac doplatia deti, ktoré stratia pevný bod v živote a často ho potom hľadajú dlhé roky.

Pre hnutie Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti bola rodina vždy základom, na ktorom stojí celá naša spoločnosť. Pokladáme za životne dôležité chrániť a podporovať rodiny, aby sa im darilo, rástli a svojou stabilitou podporovali aj komunity okolo seba. V parlamente sme predložili desiatky návrhov zákonov na zlepšenie života rodín. Žiaľ, väčšinu z nich vládna koalícia zmietla zo stola, no niektoré prevzala a presadila.

Nechceme iba kritizovať. Ponúkame vám preto aktualizovanú víziu podpory a pomoci rodinám, ktoré vychovávajú to najcennejšie – deti, ktoré sú budúcnosťou krajiny. Do rodín by mali smerovať peniaze, ktoré mafia ukradla na nezaplatených daniach, vratkách DPH, manipulovaných tendroch a predražených projektoch. Verím, že sa nám podarí získať ich späť do rozpočtu a rozdeliť rodinám v podobe nižších daní, dostupnejšieho bývania a lepších služieb. **Naším cieľom je spokojná rodina.** Potom budem spokojný aj ja.

S úctou

Igor Matovič

IDE O TO NAJDÔLEŽITEJŠIE - BUDÚCNOSŤ SLOVENSKA

Už dlhé roky sa na Slovensku v rozličných prieskumoch rodina objavuje na prvom mieste ako najdôležitejšia hodnota. Niet sa čomu diviť, je to základná bunka ľudskej spoločnosti. Každý z nás ju má hlboko v srdci a téma rodiny sa nás silno dotýka.

Napriek tomu štát venuje tejto téme iba málo pozornosti. Na Slovensku sa pokladá prakticky za samozrejmé, že si ľudia založia rodinu, vychovávajú svoje deti, starajú sa o seba. Až keď sa objaví prípad, že je to inak, že sa napríklad rodičia nestarajú o svoje deti, štát často až v poslednej chvíli zasiahne a rieši krízu.

Nie je to však múdry prístup, je lepšie krízy predchádzať, ako ju riešiť. Každého rodiča, ktorý s láskou a starostlivosťou vychováva svoje deti, si treba vážiť. Je za tým veľa námahy, energie a sebaobetovania, hoci radosť, ktorú rodičovstvo prináša je oveľa väčšia. Mám tri deti, viem o čom hovorím.

Na Slovensku je stále viac ľudí, ktorí sa obávajú založiť si rodinu a vychovať deti. Dôvodom je nedostatok financií, zlá bytová situácia, či obavy z toho, že spoločný život nevládnu a rodina sa rozpadne. Mnohým v tom bráni aj pohodlnosť, sebeckosť, chudoba alebo nevládnutie vlastného života.

Som presvedčený, že štát by mal rodiny viac chrániť, podporovať a pomáhať im, najmä vtedy, ak hrozí krízová situácia. Finančná podpora je stále oveľa nižšia ako v susedných krajinách. Nárast výdavkov rodiny, do ktorej sa narodila deti je stále vyšší, ako benefity zo strany štátu. Je to tak aj napriek ich miernemu zvýšeniu v posledných mesiacoch.

Aj preto detí nepribúda toľko, aby vyrovnali starnutie obyvateľstva. Seniorov je už na Slovensku viac, ako mladých ľudí. Je to prvý raz v histórii a tento trend sa bude prudko zhoršovať. Jediný spôsob, ako ho spomaliť, je podporiť rodiny, aby sa neobávali priviesť na svet deti.

Hnutie Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti nikdy nemalo ďaleko od slov k činom. Ak ide o najdôležitejšiu hodnotu na Slovensku, nie je na čo čakať. Pripravili sme niekoľko úderných riešení, ktoré rodinám pomôžu žiť lepším životom a nebáť sa rásť. Od finančnej podpory cez zlepšenie bývania a praktické služby až po rodinné zlávy a dovolenku navyše.

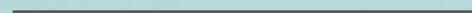
Tieto riešenia presadzujeme už niekoľko rokov ako opozičná strana. Veríme, že nám občania vo voľbách dajú dôveru, aby sme ich mohli presadiť do zákonov a zlepšiť život rodín. Zaslúžia si našu úctu a podporu, veď sa starajú o to najdôležitejšie - budúcnosť tejto krajiny.

Peter Kremský

expert na rodinnú politiku
a podnikanie

OBSAH

1. Úvod	14
2. Analýza súčasného stavu	17
a) Analýza demografickej situácie	18
b) Analýza štruktúry domácností	19
c) Analýza súčasného stavu rodinnej politiky na Slovensku	21
d) Analýza finančnej situácie rodiny po narodení dieťaťa	24
e) Analýza bývania z pohľadu rodín	28
f) Analýza v oblasti služieb a pomoci rodinám	32
3. Vízia, ciele, priority a princípy rozvoja rodinnej politiky	37
a) Vízia	38
b) Ciele	38
c) Priority	39
d) Princípy	41
4. Návrhy riešení pre jednotlivé priority rodinnej politiky	43
a) Opatrenia na zvýšenie daňovej a finančnej podpory pre rodiny	44
b) Opatrenia na podporu pri zakladaní domova	48
c) Opatrenia na rozvoj služieb rodinám, zladenie práce a rodinných povinností	52
5. Náklady opatrení a zdroje ich krytia	57
a) Náklady jednotlivých opatrení	58
b) Zdroje krytia opatrení rodinnej politiky	60
6. Príklady rodinnej politiky vo vybraných krajinách EÚ	63
Prehľad skratiek	76
Podakovanie	78

ÚVOD

1.

Rodina sa právom považuje za základnú bunku spoločnosti. Jej fungovanie je **nepostrádateľné pre jednotlivca aj pre spoločnosť**. Je dôležitým výchovným a vzdelávacím prostredím. Vytvára základné podmienky pre život, existenciu, vývoj a ochranu svojich členov.

Okrem reprodukčnej plní aj emocionálnu, výchovnú a ekonomicko-zabezpečovaciu funkciu. Od toho, ako sa jej tieto funkcie darí plniť, závisí do značnej miery aj prínos jednotlivca a celej rodiny k všeobecnému dobru v spoločnosti.

Rodina **by mala vychovať charakterného, empatického a vzdelaného jedinca**, vnímavého k potrebám iných, najmä slabých a núdznych, k potrebám celej spoločnosti. Potom je pre krajinu veľkým prínosom a podpora fungovania rodiny je pre štát výhodnou a návratnou investíciou.

Naopak, zanedbávanie podpory a rozvoja rodiny pôsobí na spoločnosť napokon deštruktívne. Stáva sa príčinou hlbokej **krízy, deformácií a brzdy jej rozvoja**. „V rodine nachádza národ prirodzené a plodné korene pre svoju veľkosť a moc“, avšak národ, „v ktorom sa manželstvo a rodina rozpadá, ... je skôr či neskôr odsúdený na zánik“.¹

Postavenie rodiny na Slovensku nie je ideálne. Naša spoločnosť sa aj preto prestala rozvíjať a začala sa zmenšovať. V mnohých regiónoch už **viac ľudí zomiera, ako sa rodí**, počet seniorov prevýšil počet detí a v niektorých odvetviach spoločnosti klesá aj kvalita života. V úpadku je školstvo, zdravotníctvo, nemožno sa dovoliť spravodlivosti. Ekonomické zaostávanie za vyspelými štátmi západnej Európy je stále veľké, pričom dobiehanie sa v posledných rokoch zastavilo.²

Jednou z príčin je **zľahčovanie významu rodiny**, zanedbaná a nekoncepčná rodinná politika, ktorá nereaguje na zásadné zmeny v jej postavení. „Rodina už nie je miestom výroby a ako taká už nevystupuje ako tvorca príjmov, keďže v komercializovanej spoločnosti zarába jednotliviec.“³

Stala sa medzičasom v podstate spotrebnou jednotkou, ktorá je výrazne závislá od výrobných činností spoločnosti.

Výsledkom je, že **viac detí sa z ekonomického hľadiska stáva pre rodinu záťažou**. V čase, keď deti začnú byť sebestačné a mohli by byť pre ňu naopak ekonomickým prínosom, sa zvyčajne osamostatnia a opúšťajú rodinu.

Kým v časoch predindustriálnej spoločnosti bola rodinná politika prakticky neznámym pojmom, dnes sa stáva dôležitou spoločensko-politickou požiadavkou. ***„Záťaž, ktorú predstavuje výchova novej generácie, bez ktorej sa národ nemôže zachovať, ...sa musí rozložiť spravodlivo, aby si národ na základe zlého rozdelenia týchto bremien neohrozil vlastnú existenciu.“***⁴

O takýto komplexný prístup sa usilujeme aj v dokumente Spokojná rodina. Predstavujeme v ňom našu víziu. V nej **vidíme Slovensko ako krajinu priateľskú k rodinám a deťom**. V tejto krajine sa každej rodine, aj tej neúplnej, poskytuje **pozornosť a podpora**, ktorú potrebuje.

Dokument je postavený na analýze súčasného stavu, stanovuje ciele a priority rozvoja rodinnej politiky na Slovensku a **navrhuje konkrétne riešenia**. Príkladmi sú rastúci daňový bonus na dieťa, rodinné zdaňovanie, podpora bývania či služby pre rodinu vrátane pomoci a starostlivosti o chorých a odkázaných členov rodiny.

Samozrejme, všetko niečo stojí, a preto je súčasťou nášho programu rodinnej politiky aj kapitola, ktorá kvantifikuje náklady verejných financií na jednotlivé opatrenia a **navrhuje zdroje ich krytia**. Uvedomujeme si, že navrhované riešenia nie sú všeliakom. Preto budeme vďační za akékoľvek konštruktívne podnety zo strany odbornej a laickej verejnosti. Veríme, že prispejeme k tomu, aby sa systematická rodinná politika stala **povinnou programovou výbavou každej budúcej vlády** na Slovensku.

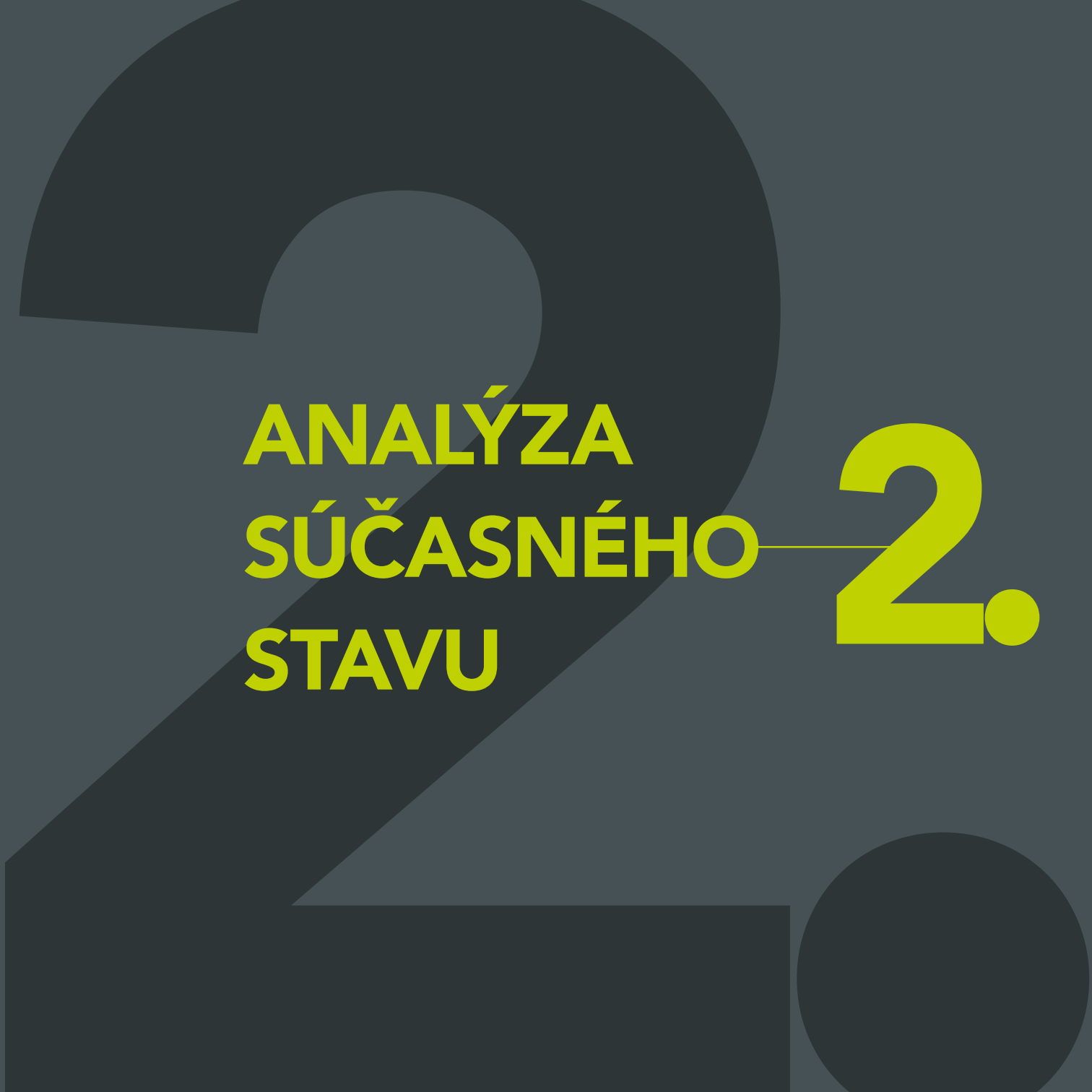
1 - Höffner, J.: Kresťanská náuka o spoločnosti, s. 106, 107

2 - <https://dennikn.sk/minuta/slovensky-blahobyť-uz-prekonal-tri-stvrtiny-priemeru-unie/>

3 - Höffner, J.: Kresťanská náuka o spoločnosti, s. 113

4 - Höffner, J.: Kresťanská náuka o spoločnosti, s. 113

ANALÝZA SÚČASNÉHO STAVU

2.

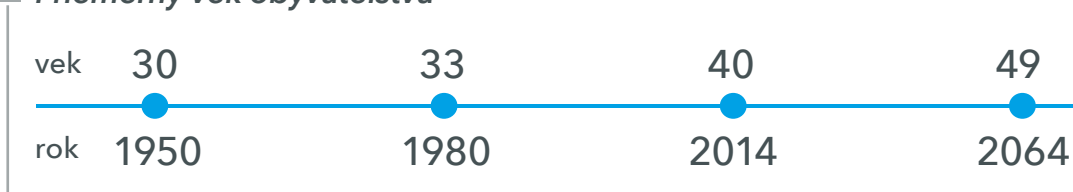
a) Analýza demografickej situácie

Jedno z najväčších rizík budúcnosti Európy vrátane Slovenska je **hrozivý demografický vývoj a starnutie obyvateľstva**. Spôsobuje ho to, že sa rodí menej detí ako v minulosti. V 70. rokoch 20. storočia sa na Slovensku narodilo okolo 100-tisíc detí ročne a začiatkom 90. rokov zhruba 80-tisíc. Za posledných 20 rokov to bolo už len niečo **medzi 50- až 62-tisíc detí ročne**.

Prirodzený prírastok obyvateľstva dramaticky klesol a Slovensko postupne starne. V roku 2018 **počet seniorov nad 65 rokov prvý raz prevýšil počet detí do 14 rokov**. To mení situáciu v spoločnosti, na pracovnom trhu a vo verejných financiách.

Na prudké demografické zmeny a ich dopad na verejné financie na Slovensku odborníci už dlhšie upozorňujú, venovala sa im aj Rada pre rozpočtovú zodpovednosť (RRZ). Počas najbližších desaťročí sa podľa nej priemerný vek obyvateľov Slovenska zvýši **z približne 40 na 49 rokov**.

■ Priemerný vek obyvateľstva

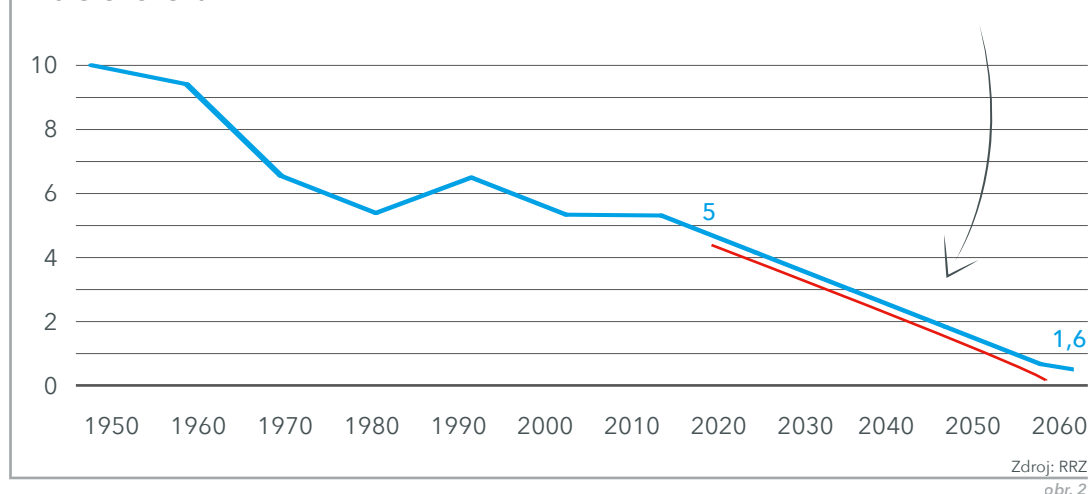

obr. 1

Najzávažnejšie výzvy, ktoré takýto vývoj pre spoločnosť prináša, sú zmeny v počte obyvateľov a vo vekovej štruktúre obyvateľstva. Veľmi početné generácie sú momentálne v poreprodukčnom a čiastočne už aj v poproduktívnom veku a málo početné generácie tvoria detskú a reprodukčnú zložku populácie. Z toho vyplýva, že **starnutie obyvateľstva** bude v najbližších rokoch **veľmi intenzívne a najmenej do roku 2060 aj nezvratné**.

Spoločnosť, jej hodnoty a potreby sa tým výrazne zmenia. Namiesto terajších piatich osôb v produktívnom veku na jedného seniora **bude po roku 2060 jedného seniora živiť iba 1,6 produktívneho obyvateľa**. Vplyv v spoločnosti sa prevráti v prospech starších ľudí, ktorí však budú závislí na malom počte pracujúcich. Tí ich budú ekonomicky živiť, no na chod spoločnosti budú mať stále menší vplyv.

■ **Počet obyvateľov vo veku 15-64 rokov na obyvateľa nad 65 rokov na Slovensku**

Očakáva sa aj **úbytok počtu obyvateľov Slovenska** (zhruba 400-tisíc osôb do roku 2060). To samo osebe nie je problém. Hrozivé je **nerovnomerné rozloženie zmien** vo vekovej štruktúre obyvateľstva. Kým počet mladších obyvateľov v predproduktívnom a produktívnom veku sa do roku 2060 výrazne zníži (do 20 rokov o 200-tisíc osôb, vo veku 20 až 64 zhruba o jeden milión osôb), **počet obyvateľov nad 65 rokov sa naopak prudko zvýši o 800-tisíc osôb**. Tento vývoj sa nedá zásadne zmeniť, jeho nástup a dôsledky však **možno spomaliť a zmierniť okamžitými účinnými nástrojmi**. Medzi najdôležitejšie z nich patrí rast počtu novonarodených detí prostredníctvom praktickej a dôslednej prarodinnnej politiky.

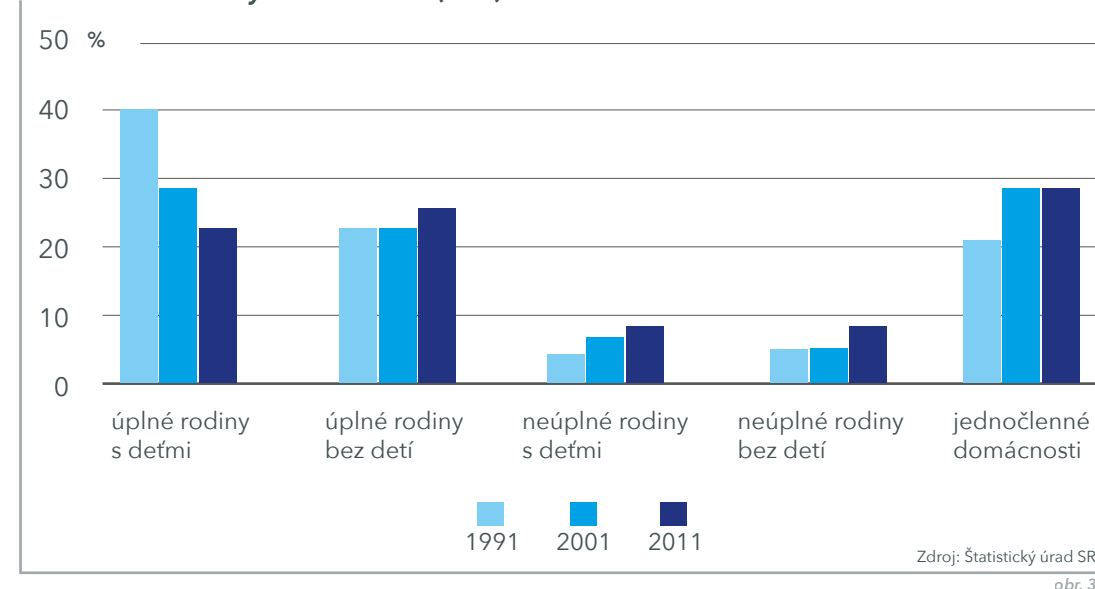
b) Analýza štruktúry domácností

Na Slovensku sú podľa sčítania obyvateľov z roku 2011 vyše 2 milióny domácností. Z toho približne 1,4 milióna je rodín – úplných a neúplných, s deťmi či bez detí. Ďalších zhruba 600-tisíc ľudí žije v jednočlennej domácnosti. Z celkového počtu rodín má približne polovica nezaopatrené deti.

Dôležitý je však vývoj v porovnaní s predchádzajúcimi sčítaniami z rokov 1991 a 2001. V štatistikách vidíme **výrazné zmeny spoločnosti** – jasný trend od úplných rodín s deťmi k bezdetným rodinám alebo rodinám s odrastenými deťmi.

Prudko **stúpa počet neúplných rodín** (o 75 %). Za 20 rokov ubudlo takmer 260-tisíc úplných rodín s deťmi, zato počet domácností jednotlivcov sa zvýšil o 200-tisíc a neúplných rodín o viac ako 140-tisíc.

■ **Zmena štruktúry domácností (v %)**

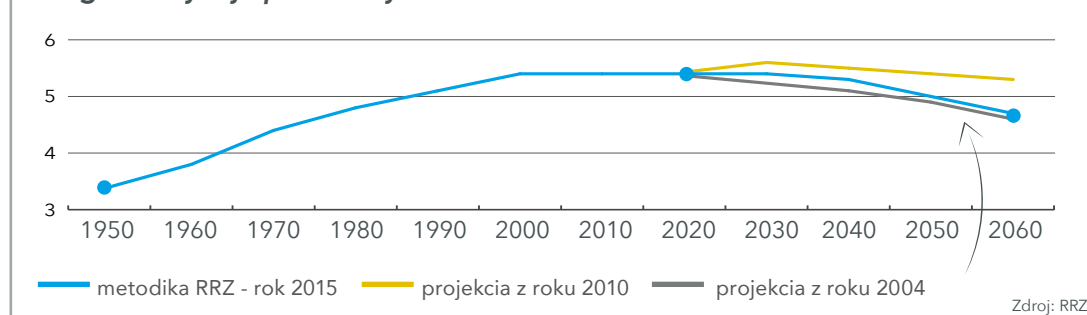
Tento vývoj má naďalej pokračovať. **Celková plodnosť sa v najbližších rokoch zvýši len nepatrne** na 1,47 dieťaťa na ženu. Do roku 2060 sa to nijak zásadne nezmení, očakáva sa 1,52 dieťaťa na ženu.⁵

Prognózy spracovala RRZ do pesimistického variantu, ktorý sa naplní, ak sa nepodarí zlepšiť pozíciu rodín s deťmi.

Vo vysokom variante sú údaje priaznivejšie. Úroveň plodnosti by sa mohla zvyšovať rýchlejšie a do konca prognózovaného obdobia postupne rásť

5 - Prognóza populačného vývoja Slovenskej republiky do roku 2060, Infostat 2013, <http://www.infostat.sk/vdc/pdf/Prognóza2060.pdf>

■ **Prognóza vývoja počtu obyvateľov Slovenska v miliónoch**

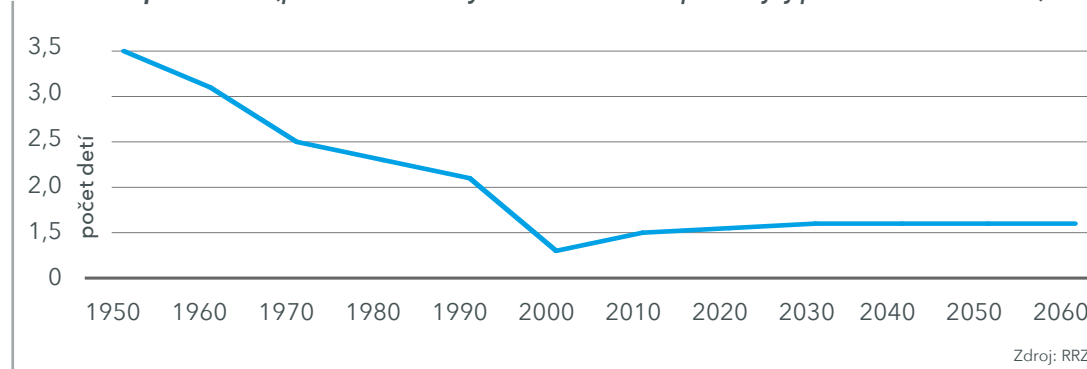
obr. 4

až na 1,9 dieťaťa na ženu. Tým by sa Slovensko dostalo do kategórie európskych krajín, ktoré majú v súčasnosti najvyššiu plodnosť (napr. Švédsko, Francúzsko). Na túto úroveň by sa mohlo Slovensko podľa RRZ dostať iba v prípade výrazného zlepšenia podmienok pre rodiny s deťmi. Doterajší **vývoj skôr dáva za pravdu pesimistickému variantu.**

c) **Analýza súčasného stavu rodinnej politiky na Slovensku**

Demografická situácia už dlhšie znepokojuje aj hnutie Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti (OĽANO). Túto problematiku jeho odborníci dôkladne poznajú

■ **Úhrnná plodnosť (počet narodených detí na ženu počas jej plodného obdobia)**

obr. 5

a leží im na srdci, preto takmer na každej schôdzi NR SR **predkladajú legislatívne návrhy na podporu rodín**. Skúsenosti z praxe i legislatívnej činnosti nás priviedli k myšlienke pripraviť **ucelený koncept modernej rodinnej politiky**, ktorá na Slovensku chýba.

■ *Opatrenia, ktoré navrhlo OĽANO a neskôr prebrala koalícia*

opatrenie	návrh OĽANO	realizácia	kto prevzal
Predĺženie materského na 12 mesiacov a zvýšenie na 100 % čistého príjmu	Program 2016	✓	Smer - 3/2019
Zvýšenie rodičovského príspevku	Rodinná politika - máj 2018	✓	Smer - 5/2019
Zvýšenie daňového bonusu na deti	Program 2016 novela zákona 2017 Rodinná politika - máj 2018	✓	Most december 2018 (iba do 6 rokov)
Zníženie DPH na základné detské potreby a potreby pre dojčatá.	Program 2016	✓	Smer - 2018

Zdroj: OĽANO

obr. 6

Sme presvedčení, že rodinná politika musí byť iná ako len sociálne opatrenia. Musí byť komplexná, prierezová a medzirezortná. Jednotlivé oblasti rodinného života úzko súvisia a navzájom sa prelínajú. **Rodinná politika by mala presahovať delenie na koaličnú a opozičnú.** Alarmujúci demografický vývoj na Slovensku si vyžaduje spoločný plán, jednotný postup a účinné praktické opatrenia na podporu rodín.

Slovensko ešte v roku 1996 schválilo Koncepciu štátnej rodinnej politiky. Vláda ju aktualizovala v roku 2004 po výzve Organizácie spojených národov (OSN), aby štáty svoju pozornosť zamerali na rodiny a ich špecifické potreby a problémy. Očakávali sme, že na jej základe vznikne systematická podpora rodín. Už dlhé roky sa však nič také nedeje.

Ani súčasná vláda sa vo svojom Programovom vyhlásení na roky 2016 – 2020 neprihlásila k systematickej rodinnej politike. Hovorí o rodine **iba v časti o sociálnej politike**. Medzi tým je však veľký rozdiel. Sociálna politika sa upriamuje na člena rodiny ako jednotlivca v čase ohrozenia (chudoba, postihnutie, invalidita, nezamestnanosť, rodičovstvo). Rodinná politika sa naproti tomu **zameriava na rodinu ako celok** a priebežne počas celej existencie rodiny, nie iba v čase jej ohrozenia.

V širšom poňatí sa dotýka všetkých oblastí verejných politík, ktoré môžu mať vplyv na život rodín. „Rodinná politika má komplexnú a mnohorozmernú formu a vyžaduje si komplexný prístup všetkých podstatných zložiek spoločnosti. Jej hlavným poslaním je **prierezovo spájať všetky kľúčové oblasti**, ako trh práce, sociálna ochrana, vzdelávanie, bývanie, verejné služby, rovnosť príležitostí, atď.“⁶

V časoch, keď má Slovensko jednu z najnižších mier plodnosti v Európe a najrýchlejšie starnutie obyvateľstva, **má vláda povinnosť vytvoriť podporné nástroje**, ktoré mladým ľuďom uľahčia rozhodovanie o založení rodiny.

Súčasná vláda však systémovo nerieši tieto problémy, hoci by mali patriť medzi strategické spoločenské ciele. Dávky na podporu rodiny **sa dlho zvyšujú len kozmeticky**, až v poslednom roku pred parlamentnými voľbami prišli s čiastkovými opatreniami na zlepšenie finančnej situácie rodín. Ide najmä o zvýšenie daňového bonusu na dvojnásobok pri deťoch do 6 rokov, zavedenie mladomanželských pôžičiek, dotácie na obedy pre školákov, zvýšenie rodičovského príspevku či jednorazový príspevok pre deti pri nástupe do školy.

Z prijatých opatrení vidno, že sa koalícia výrazne inšpirovala návrhmi OĽANO, napríklad:

- zvýšenie daňového bonusu na deti do 6 rokov na dvojnásobok (od apríla 2019),
- zvýšenie rodičovského príspevku pre matky, ktoré pred rodičovstvom pracovali (od januára 2020),
- zvýšenie príspevku pre opatrovateľov atď.

Nejde nám o autorské práva ani uznanie. Víťame, že **naše návrhy inšpirovali vládu koalíciu**, aby prijala opatrenia, ktoré zlepšili život ľudí na Slovensku. Jednotlivé kroky však nie sú ucelenou zmenou, ktorá rodinu posunie do centra záujmu a starostlivosti.

Sú to **len kusé predvolebné opatrenia**, absentuje v nich systematický prístup. Nie sú súčasťou jasnej a ucelenej stratégie podpory rodiny.

Nie je napríklad jasné, prečo sa dvojnásobný daňový bonus týka iba detí do 6 rokov, keď práve nástup dieťaťa do školy prináša rodinám zvýšené náklady.

Niektoré vládne opatrenia preto zrejme neprinesú očakávaný účinok, najmä z pohľadu riešenia demografického problému.

Prorodinnú politiku treba budovať systematicky, s prepojením jej jednotlivých opatrení a oblastí. OĽANO preto prináša svoj pohľad a ponuku skúseností.

Inšpirovali sme sa v krajinách Európskej únie, zoznámili sme sa s rodinnými politikami krajín V4 a naše návrhy konzultujeme s odborníkmi.

Je najvyšší čas reálne zlepšiť podporu rodín, povzbudiť ich k zvýšeniu pôrodnosti a spomaliť zhoršovanie demografie. Naše úsilie pochádza z presvedčenia, že **rodinná politika je v záujme Slovenska**. Je to politika, od ktorej závisí **budúcnosť našej krajiny**.

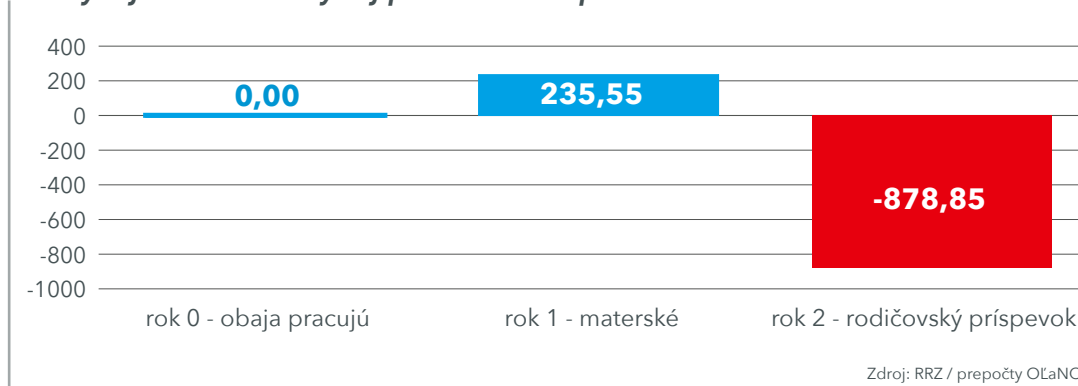
d) Analýza finančnej situácie rodiny po narodení dieťaťa

Z analýz OECD, ktoré vychádzajú z prieskumov Eurobarometer z roku 2006 je zrejmé, že ľudia v Európe **by chceli mať viac detí, ako v skutočnosti majú**. Iné prieskumy hovoria, že reálne **majú v priemere o jedno dieťa menej, ako by si želali**. Dôvodom je nezriedka finančná a bytová situácia rodiny. Podobne je to aj na Slovensku.

Bežná slovenská rodina po príchode dieťaťa v najbližších rokoch **stratí príjmy v stovkách až tisíckach eur ročne**. Naproti tomu výdavky na bývanie, dopravu, energie, stravu či oblečenie sa citeľne zvýšia. Podľa prieskumov a odhadov sa priemerné náklady na jedno dieťa na Slovensku pohybujú od 150 do 350 eur mesačne. Ak vychádzame z najnižšieho odhadu, **ročne je to až 1800 eur na dieťa**. Takéto výdavky výrazne ovplyvnia životnú úroveň rodiny, možnosti bývania, stravovania či voľného času. Pokles príjmov a nárast výdavkov, viažucich sa na deti, teda **spôsobí výrazný pokles voľných zdrojov rodiny**.

V prípade **modelovej slovenskej rodiny** (manžel s príjmom na úrovni priemernej mzdy, manželka na úrovni minimálnej mzdy = 1520 eur mesačne v hrubom) sa situácia nezhorší už v prvom roku. Jej príjmy sa **po narodení dieťaťa dokonca jemne zvýšia o 236 eur ročne**, keď žena (alebo muž)

■ Obyčajná rodina - vývoj pri rastúcom počte detí

obr. 7

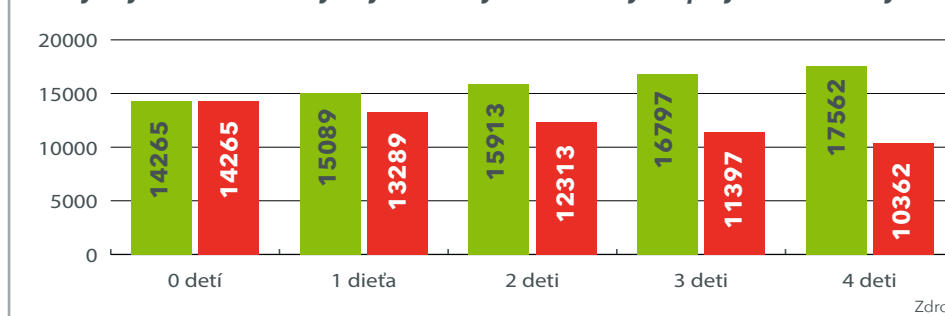
začne poberať materské, pribudne aj daňový bonus na dieťa a detské prídavky). V ďalšom roku, keď matka dostáva už iba rodičovský príspevok (do decembra 2019 = 220,7 eura mesačne), **sú príjmy modelovej rodiny takmer o 880 eur nižšie** oproti roku nula, keď obaja rodičia zarábali naplno.

Po zarátaní výdavkov na dieťa sa teda **rodina musí v druhom roku výrazne uskromniť** a vyjsť s podstatne menším balíkom peňazí, ako keď obaja naplno pracujú a zarábajú.

Modelovým rodičom so spoločnou hrubou mzdou 1520 eur mesačne ostane pri 4 deťoch na život **cca o 4000 eur za rok menej**, ako keď deti nemali (pokles voľných príjmov rodiny zo 14 265 na 10 362 eur ročne).

S každým ďalším dieťaťom teda **rodina prichádza o zhruba 1000 eur ročne** (stav v roku 2019).

■ Obyčajná rodina - vývoj celkových a voľných príjmov rodiny

obr. 8

Túto situáciu čiastočne zmiernilo zavedenie dvojnásobného daňového bonusu na deti do 6 rokov od apríla 2019. Je to však len dočasné opatrenie. Po dovŕšení 6. roku dieťaťa sa finančná situácia rodiny vráti na pôvodnú úroveň.

Ako sme už spomenuli vyššie, v minulosti boli deti formou investície do ekonomickej budúcnosti rodiny, pretože v určitom veku ich už rodičia mohli zapájať do prác na poli, v dielni, či starostlivosti o mladších súrodencov. To v súčasnosti neplatí a na základe uvedených výpočtov možno povedať, že **starieť sa o deti je finančne nákladné** bez predpokladu ekonomickej návratnosti pre rodinu.

Okrem nárastu finančných výdavkov je starostlivosť o deti **psychicky a často aj fyzicky náročná** v porovnaní so životom bez detí. Priviesť na svet a vychovať dieťa si okrem veľkej motivácie vyžaduje aj určitú obeť - vzdať sa pohodlia, životnej úrovne, seberealizácie, ako aj vyššieho finančného štandardu. Rodičia ju zvyčajne radi podstúpia, mnohí sa jej však môžu obávať.

Tu je priestor pre rodinnú politiku, v ktorej **by mal štát túto náročnosť zohľadniť** a ponúknuť rodičom benefity. Tie ich povzbudia, aby sa jej neobávali vďaka tomu, že **štát zmierni finančné dopady narodenia a výchovy detí** na rodinu. Samozrejme, len málokto sa rozhodne pre ďalšie dieťa čisto kvôli daňovým úľavám či výhodnejšej hypotéke. Mnohým nádejným rodičom to však **môže pomôcť zbaviť sa neistoty a obáv** z nákladov na nového člena v rodine.

Ak by si iba desatina zo zhruba 500-tisíc úplných rodín s deťmi na Slovensku splnila túžbu po ďalšom dieťati, v krajine by napríklad v priebehu 10 rokov postupne pribudlo 50-tisíc detí, čo by výrazne zvýšilo pôrodnosť a pozitívne prekreslilo demografické krivky.

Opatrenia, ktoré navrhujeme v štvrtej časti tohto dokumentu, by zároveň mohli poskytnúť **viac odvahy prijať dieťa aj rodičom, pre ktorých je jeho príchod nečakaný a prekvapivý**. Mohli by tak pomôcť znížiť na Slovensku aj počet interrupcií, ktorých dôvodom sú obavy z ekonomického vývoja.

Až takmer tretina umelých prerušení tehotenstva totiž podľa štatistikov **pripadá na tretie dieťa v rodine**.⁷

Často je dôvodom obava rodičov, že si ho už „nemôžu dovoliť“.

7 - Podľa štatistík Národného centra zdravotníckych informácií umelé prerušenie tehotenstva najčastejšie podstúpia slobodné ženy (53,7 %). Podľa počtu živonarodených detí pred potratom aj v roku 2018 prevažovali ženy, ktoré už majú dve deti (30,8 %).

Uvedený pocit nemusí vždy odrážať reálnu ekonomickú situáciu. Môže ísť o **obavy z finančného zabezpečenia v budúcnosti**. Ak by tieto opatrenia pomohli rozptýliť obavy, mohli by zachrániť tisíce ľudských životov ročne a zvýšiť pôrodnosť v krajine.

Súčasný finančné nástroje na podporu rodiny

Rodiny, ktoré vychovávajú na Slovensku deti, poberajú v súčasnosti finančnú podporu v podobe **prídavkov a daňových bonusov na deti**.

1. Prídavok na dieťa dosahuje v roku 2019 sumu 24,34 eur mesačne, čo je 292,08 eur ročne. Vypláca sa ako sociálna dávka na každé dieťa v rodine bez ohľadu na príjem rodičov. Poberatelia dôchodku, ktorí nepracujú a starajú sa o nezaopatrené dieťa, si môžu k prídavku na dieťa nárokovať **ešte príplatok**. V roku 2019 je na úrovni 11,41 eur mesačne, čiže 136,92 eur ročne.

2. Daňový bonus na dieťa sa vypláca iba pracujúcim rodičom vo forme úľavy na dani z príjmu. Na každé dieťa ide v roku 2019 o bonus 22,17 eur mesačne. Ročne si teda jeden z rodičov môže v roku 2019 odpočítať z dane 266,04 eur. Od 1. apríla 2019 je v prípade malých detí do 6 rokov daňový bonus dvojnásobný, teda 532,08 eur ročne. **Bonus dostávajú pracujúci rodičia**, ktorých príjem presiahol určenú hranicu (aspoň 6-násobok minimálnej mzdy, za rok 2019 minimálne 3120 eur). Dostanú ho aj tí, ktorých daň je v danom roku nulová. Daňový úrad im ho vyplatí po podaní daňového priznania podľa počtu detí. Rodičia so štyrmi deťmi takto môžu dostať ročne od štátu vyše tisíc eur.

Na jedno dieťa štát celkovo prispieva formou štátnych sociálnych dávok **spravidla 560 eur ročne**. Ak ide o dieťa do 6 rokov, je to 824 eur, v prípade postihnutého dieťaťa táto suma ďalej rastie. Priemerné **výdavky** na jedno dieťa v rodine na Slovensku sa odhadujú na minimálne 150 eur na mesiac, **ročne teda 1800 eur**. Rodine sa tak po príchode dieťaťa nenahradia zvýšené výdavky, naopak, **je v mínuse zhruba o 1240 eur**, pri dieťati do 6 rokov je to o niečo menej (1000 eur).

Okrem zvýšených výdavkov, ako sme už spomenuli vyššie, prináša ďalšie dieťa v rodine **nižšie príjmy, keďže matka na čas prestane pracovať**. Materské pritom jej čistý príjem nahradí len na zhruba osem mesiacov. Potom dostáva už len rodičovský príspevok vo výške necelých 220,7 eur mesačne (v roku 2019).

Finančná podpora na deti zo strany štátu teda zďaleka **nepokrýva výdavky, ktoré sa na deti viažu**. Prijať do rodiny ďalšie dieťa si žiada nielen lásku a odvahu, ale aj finančné zabezpečenie. Ak mnohé rodiny už pri jednom alebo dvoch deťoch vyjdú s mesačným rozpočtom iba natesno, ťažko si vedia predstaviť možnosť, že by im pribudol ďalší člen.

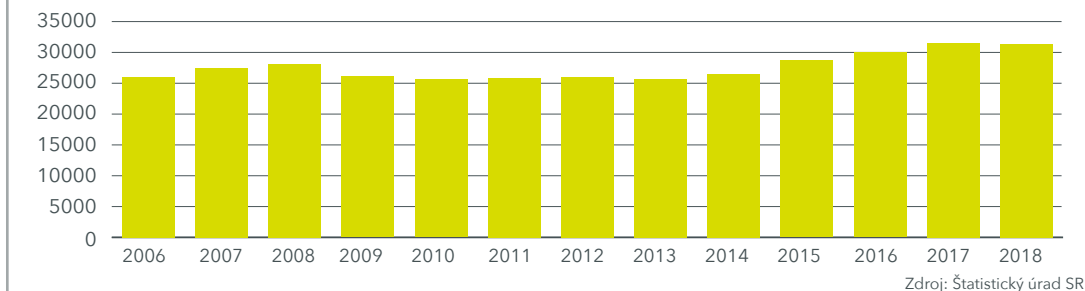
e) Analýza bývania z pohľadu rodín

Vážnou bariérou založenia rodiny a narodenia detí je nevhodné bývanie, pričom podľa Inštitútu pre výskum sociálno-ekonomických rizík a alternatív „**počet sobášov súvisí so stabilitou v ekonomickej oblasti**“.

Dokonca aj nižšie úroky hypoték, ktoré nepriamo uľahčili zlepšenie bývania, prispeli v rokoch 2017 a 2018 k rastu sobášnosti na rekordných vyše 31-tisíc sobášov na Slovensku, čo je najviac od roku 1990.⁸

Dlhé roky predtým sa pohybovali iba okolo 25-tisíc ročne. Nakrátko sa ich počet zvýšil v ekonomicky priaznivých rokoch 2006 až 2008, príchodom krízy začal od roku 2009 opäť klesať. Nahor tento ukazovateľ zamieril až po jej odznení, po roku 2013.

Počet sobášov na Slovensku

Na Slovensku je **nedostatok bývania dlhodobou záležitosťou**, ktorá sa dotýka najmä veľkých miest, mladých ľudí a rodín. Je to zásadná brzda uzatvárania manželstiev a narodenia detí. Ak pár nemá stabilné bývanie, prípadne obýva izbu u rodičov, **motivácia mať deti je veľmi nízka**.

Na Slovensku pritom ide o bežnú situáciu.

Podľa štatistík Eurostatu je Slovensko v podiele mladých zarábajúcich ľudí, ktorí stále bývajú u rodičov, na druhom mieste v EÚ. **Až 57 % z nich nemá vlastné bývanie**. Priemer EÚ je 35 % a okolité krajiny sa pohybujú medzi 40 až 50 %. Situácia na Slovensku sa pritom výrazne zhoršuje. Ešte v roku 2013 to bolo len vyše 40 %.

Prieskum Focusu z roku 2016 ukázal o niečo priaznivejšie čísla – spomedzi mladých, ktorí už pracujú, **býva u rodičov 32 % opýtaných**. Mnoho opýtaných sa obáva zabezpečiť si vlastné bývanie, pretože **majú pocit, že na to nemajú**. Takáto nálada vládne medzi mladými ľuďmi v dobrých ekonomických časoch nízkej nezamestnanosti a historicky najnižších úrokov na hypotéky.

Výsledkom je **nepriaznivá úroveň preľudnenosti domácností**. Podľa Eurostatu až 40 % domácností na Slovensku trpí tým, že jej členovia nemajú dostatočný priestor na plnohodnotný život. **Je ich priveľa na rozlohu bytu alebo domu**.

Na Slovensku obýva jednu domácnosť v priemere 2,8 osoby, priemer EÚ je 2,4, vo vyspelých krajinách ešte menej.

Dôvodom preľudnenosti domácností je podľa Národnej banky Slovenska **nedostatočný počet bytov** – iba 326 na tisíc obyvateľov, pričom priemer EÚ je 400 bytov (údaje zo sčítania ľudu z roku 2011). NBS konštatuje, že na Slovensku **by sa muselo postaviť 400-tisíc bytov**, ak by sme chceli dobehnúť priemer EÚ. V posledných rokoch sa ich ročne dokončuje iba zhruba 15-tisíc.

Chýba rodinné hniezdo

Výsledkom nedostatku bytov a ich vysokej ceny je neskoršie osamostatňovanie sa mladých ľudí, **menšia odvaha založiť si rodinu a mať deti**.

Zvyčajne si to vyžaduje väčší byt, čo znamená rast nákladov na bývanie.

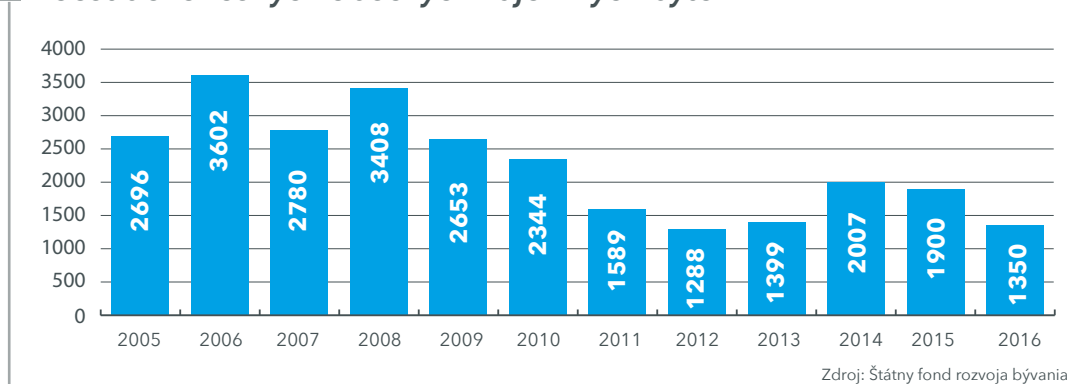
V zahraničí sa tento problém zvyčajne rieši rozvojom **nájomného bývania**.

Na Slovensku je to úplne okrajový segment, **tvorí iba 6 percent bytov**.

Z toho jedna polovica pripadá na súkromné, druhá na verejné nájomné byty

zváža vo vlastníctve obcí, ktoré sa prakticky využívajú ako sociálne. V posledných rokoch sa **nájomných bytov stavia veľmi málo** – iba niečo vyše desatina zo zhruba 15-tisíc dokončených bytov. Štátny fond rozvoja bývania napríklad v roku 2017 podporil výstavbu alebo nadobudnutie 1524 nájomných bytov.

Počet dokončených obecných nájomných bytov

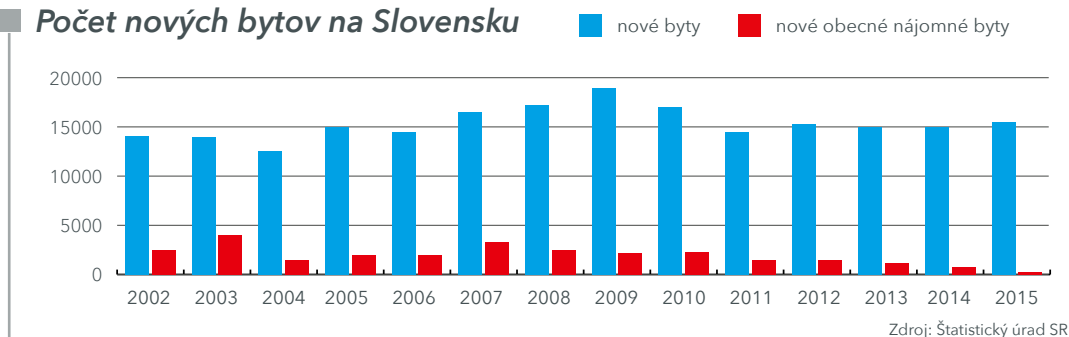

obr. 10

Je to výrazne menej oproti číslam z minulého desaťročia. **Fond dáva oveľa viac peňazí do obnovy starých bytových domov**, ako do výstavby nových. V roku 2016 na to minul takmer 80 % prostriedkov, kým na nájomné byty iba 20 percent. Dôvodom je možnosť získať eurofondy na zateplovanie bytov, ale aj menej žiadostí zo strany obcí.

Štát v posledných rokoch poskytuje dotácie na výstavbu nájomných bytov aj súkromným spoločnostiam, prípadne neziskovým organizáciám pri dodržaní pravidiel, platných pre obce.

Počet nových bytov na Slovensku

obr. 11

Podporuje aj schémy, v ktorých obce do spoločného projektu vložia pozemky, developer uskutoční výstavbu, prípadne aj také, kde developer postaví a obec odkúpi hotové byty a využíva ich ako nájomné.

Podpora nájomného bývania nefunguje

Podľa informácií z terénu sa však proces podávania žiadostí a vybavovania úverov a dotácií v posledných rokoch **extrémne skomplikoval a centralizoval na ministerstvo dopravy**. Obce si už prakticky nedokážu samy vybaviť podporu od štátu a musia na to využívať agentúry a ďalších sprostredkovateľov. Zdá sa, že **v systéme sa rozmohla korupcia** cez ľudí, ktorí jediní sa v ňom vyznajú, majú kontakty a nechajú si za to patrične zaplatiť.

Požiadavky na kvalitu nájomných bytov sa zvyšujú a tým **rastú náklady na výstavbu**. Neposúva sa však limit výšky nájomného, ktoré môže obec od nájomníkov žiadať. Obciam teda ostane malá pridaná hodnota a **často sa im tak ani neoplatí byty stavať**. Navyše je tu veľmi nízka hranica maximálneho príjmu nájomníka v obecnom byte, takže s rastom miezd sa skupina záujemcov výrazne obmedzuje. Výsledkom je, že **nájomných bytov sa stavia čoraz menej**.

V roku 2019 dokonca v parlamente prešla vládna novela zákona o ŠFRB, ktorá umožní poskytnutie podpory a úverov **aj na kúpu a výstavbu robotníckych ubytovní**. Rozširuje tiež možnosť čerpania prostriedkov z fondu na domovy sociálnych služieb vo vlastníctve súkromných investorov. Objem prostriedkov na nájomné byty sa tým ešte zmenší.

Regulované obecné nájomné byty, do ktorých výstavby smerujú štátne dotácie a pôžičky, by sa mali využívať najmä na bývanie pre ľudí s nižšími príjmami v ekonomicky slabých, ale aj silnejších regiónoch. Od štátu však netreba žiadať viac peňazí na dotácie, skôr narovnať systém, aby ho mohlo využiť viac miest a obcí a viac záujemcov o byty, ale najmä **odstrániť bariéry trhového rozvoja komerčného nájomného bývania**. To pomôže najmä ekonomicky silnejším regiónom, kde budú nájomné byty stavať súkromní developeri.

Najväčšími bariérami rozvoja trhu nájomného bývania sú:

- extrémne dlhá odpisová lehota pre obytné budovy – 40 rokov,
- výška dane z pridanej hodnoty na byty (20 %), ktorá sa musí zaplatiť pri dokončení bytu, po jeho prenajatí sa prenáša na nájomníka iba postupne v priebehu 10 – 15 rokov,
- legislatívna úprava, ktorá neumožňuje flexibilné riešenie problémov s neplatičmi ich vystahovaním.

Všetky tieto dôvody spôsobujú, že developerské spoločnosti **nie sú motivované stavať nájomné byty** a je pre ne výhodnejšie predať postavené byty radšej hneď do osobného vlastníctva. Vláda navrhuje riešiť situáciu stanovením povinnej kvóty sociálnych nájomných bytov v každej novopostavenej obytnej nehnuteľnosti. To však odborníci neodporúčajú, podľa Inštitútu urbánneho rozvoja by to bolo obmedzovaním slobodného podnikania a deformovalo trh.⁹

V tomto roku sa rozbehlo aj využívanie prostriedkov ŠFRB na **mladomanželské pôžičky** so zvýhodneným úverom. Tie sú však naozaj výhodné (pod trhovou úrovňou úročenia) iba do sumy 15-tisíc eur, navyše sú obmedzené vekom do 35 rokov a výškou príjmu žiadateľov. Pracujúci ľudia z ekonomicky silnejších regiónov sú tak **opäť o takúto možnosť ukrátení**. Za prvé mesiace existencie pôžičiek o ne požiadalo iba niekoľko desiatok párov.

f) Analýza v oblasti služieb a pomoci rodinám

Rodina je základná súčiastka spoločnosti, ktorá sa však **môže aj pokaziť a prestať fungovať**. Náklady na sanáciu nefunkčnej rodiny a odstraňovanie dôsledkov sú vyššie ako náklady na prevenciu, podporu a pomoc rodinám.

Rodina je viac ako v minulosti ohrozená naštrbením harmonického spolunažívania generácií, problémami medzi rodičmi, výchovnými problémami alebo nečakanými udalosťami. Ohrozuje ju nielen zlá finančná situácia, alkoholizmus, drogová či hráčska závislosť alebo nevera, ale aj zhoršený

9 - <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2019/cislo-15/riesenie-otazky-najomneho-byvania-v-hre-su-kvoty-pre-developerov.html>

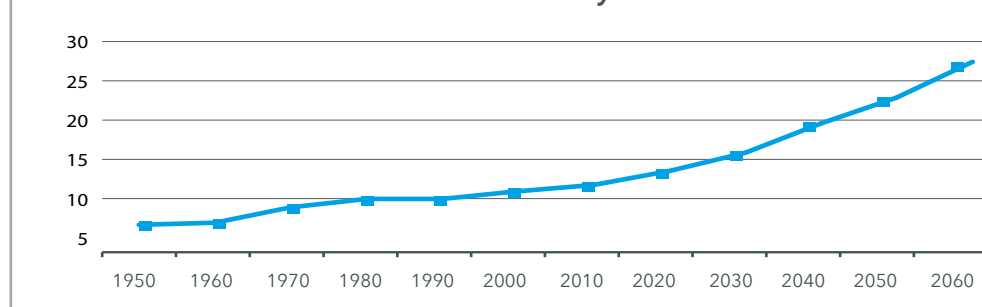
zdravotný a psychický stav člena rodiny či postihnutia a poruchy. Úlohou štátu je **pomôcť ohrozeným rodinám zvládnuť túto situáciu**, a najmä predchádzať vnútornému a vonkajšiemu rozpadu rodiny.

Analýza služieb z vybraných rodinných politík členských krajín EÚ nás priviedla k princípu: Podpora **nemá byť viazaná na inštitúciu** (napríklad domov sociálnych služieb), **má smerovať k rodine**, prípadne priamo jej členovi.

Finančné prostriedky na službu sa **nemajú prideliť inštitúcii, ale priamo občanovi**. On sám (prípadne jeho rodina či sociálny kurátor v prípade opustených detí) následne rozhodne, kedy a ktorú službu potrebuje, či už od štátu, obce, rodiny alebo súkromného subjektu. Takýto princíp sa často využíva v zahraničí (konkrétne príklady na konci publikácie).

Pri opatreniach na pomoc a pre službu rodinám je potrebné vnímať aj starnutie obyvateľstva, ktoré je pre najbližšie desaťročia nezvratným procesom. Slovensko bude **jednou z najrýchlejšie starnúcich krajín v Európe**, čo prinesie stále viac ohrození.

■ Podiel osôb vo veku 65 a viac rokov na obyvateľstve Slovenska v %

Zdroj: RRZ

obr. 12

Ide o významnú spoločenskú výzvu, ktorá si **vyžaduje špeciálnu pozornosť**. Spoločnosť treba pripraviť na fungovanie v zmenených podmienkach.

Treba sa zamerať hlavne na oblasti, ktoré budú starnutím najviac zasiahnuté: trh práce, sociálne poistenie (hlavne dôchodkové zabezpečenie), zdravotníctvo, sociálne služby (vrátane starostlivosti o seniorov), cestovný ruch.

Väčšinou sa pritom analyzujú **negatívne dopady na verejné financie**. Menšia pozornosť sa venuje vplyvu starnutia na odvetvia národného hospodárstva, zmien ponuky a dopytu po výrobkoch, službách, pracovnej sile a kapitále.

Tzv. **strieborná ekonomika** (ktorej názov je odvodený od šedivenia vlasov starnúcej populácie) by sa dala definovať **ako potenciál, ktorý predstavujú zmeny spoločnosti s prudkým nárastom podielu seniorov**. Zahŕňa napríklad inovatívne produkty a služby pre zvyšovanie kvality života v narastajúcom veku, rastúci objem financií na trhu pre produkty kúpeľníctva, trávenia voľného času, vzdelávania, zdravotných pomôcok a ďalších produktov práve vďaka starnúcim spoluobčanom. Strieborná ekonomika je teda **prispôsobenie ekonomiky a celej spoločnosti budúcim potrebám** stále väčšieho počtu starších ľudí. Tento fenomén vytvára nové trhové príležitosti.

Dôležitou súčasťou striebornej ekonomiky je aj **dlhodobá starostlivosť o chorých, starých a odkázaných**, ktorá je však na Slovensku rozdrobená, neprehľadná a všeobecne zanedbávaná.

Z pohľadu podpory rodiny, ale s významným dopadom na celú ekonomiku, je preto už v súčasnosti potrebné venovať striebornej ekonomike významnú pozornosť. **Rodiny potrebujú pomoc pri zabezpečení starostlivosti o svojich rodičov, či starých a chorých členov**. Ideálne je, ak ju dokážu zabezpečiť rodiny, zvyčajne však potrebujú poradenstvo, pomoc a doplnkové služby. Rodiny na Slovensku **tradične pokladajú za dôležité postarať sa o svojich rodičov**, no bez odbornej ambulantnej zdravotnícko-sociálnej služby to nedokážu.

Zo strany štátu, samosprávnych krajov i obcí sa dlhé roky zanedbávala **odborná pomoc priamo v prostredí rodín**. Aby mladší ľudia v takýchto situáciách neprišli o zamestnanie, často im neostalo nič iné, ako pre svojich rodičov a blízkych vyhladávať skôr celoročné pobytové služby. Zanedbanie priamej pomoci rodinám prinieslo **obrovský dopyt po pobytových domovoch**, ktoré sú pre štát i domácnosti veľmi drahé a kapacitne nestíhajú. Treba sa preto **vrátiť k prednostnej starostlivosti v rodinách**.

Ďalším problémom pri pomoci a službách rodinám je **chýbajúci systém poradenských psychologických služieb pre dospelých ľudí**. V minulosti existovalo manželské, predmanželské a výchovné poradenstvo s cieľom pomáhať rodine v náročných situáciách a predchádzať rozvodovosti, čo sa ukázalo ako vhodný model. Bola však zrušená a v súčasnosti zabezpečujú takéto služby len súkromní psychológovia, ktorí sú **pre mnohých finančne nedostupní**. Ich ceny za stretnutie sú v desiatkach eur za hodinu.

Problémom pre mladých rodičov je tiež **zladenie rodiny a zamestnania**.

V zahraničí sa vlády tomu venujú už celé desaťročia. Odborníci tvrdia, že práve toto **zosúladenie prispieva k demografickému rastu**. Na Slovensku však skrátené úväzky nemajú tradíciu aj preto, že ich štát nepodporuje, takže nie sú výhodné pre zamestnávateľov ani zamestnancov. Tento stav treba zmeniť tak, aby sa rodičia mohli popri práci viac venovať starostlivosti o svoje malé deti a v prípade potreby aj o rodičov, či starých rodičov v seniorskom veku.

Na Slovensku je len niekoľko opatrení v prospech zladžovania práce a rodiny, aj tie sa nerovnako finančne podporujú. Rodič, ktorý pracuje alebo študuje, si napríklad môže vybrať, či bude na dieťa do 3 rokov poberať **rodičovský príspevok alebo príspevok na starostlivosť**. Jeho výška je rôzna podľa toho, kto sa o dieťa stará (v roku 2019):

- ak starostlivosť poskytuje druhý rodič alebo starý rodič, výška príspevku je 41,10 eur,
- ak obecná škôlka, výška príspevku je 80 eur,
- ak súkromné jasle, výška príspevku je 280 eur mesačne

**VÍZIA,
CIELE,
PRIORITY
A PRINCÍPY
ROZVOJA
RODINNEJ
POLITIKY**

3.

a) Vízia

Naša vízia je postavená **na predpoklade, že rodina je základnou bunkou spoločnosti**. Preto sa pri správe vecí verejných budeme usilovať, aby sa Slovensko stalo krajinou priateľskou k rodinám a deťom, kde sa **každej rodine, aj tej neúplnej, venuje pozornosť** a poskytuje pomoc a podpora, ktorú potrebuje.

Na túto víziu nadväzujú ciele a priority rodinnej politiky na Slovensku. Zohľadňujú aj východiská Koncepcie štátnej rodinnej politiky (1996).

Pri návrhu cieľov, priorít a opatrení sa usilujeme o to, **aby sa rodinná politika zameriavala na rodinu ako celok** (nie iba na jednotlivca) a priebežne, nie až v čase jej ohrozenia.

b) Ciele

Aktívna rodinná politika neznamená zásahy do autonómie rodiny. Strategickým cieľom je **postarať sa o podmienky na vytvorenie, rast a zdravé fungovanie rodiny**. Štát má **pomáhať pri odstraňovaní prekážok**, ktoré rodičom sťažujú skĺbenie ich práce a záujmov s povinnosťami v rodine.

Zo strategického cieľa rodinnej politiky vyplývajú ďalšie ciele:

1. Vytvoriť na Slovensku prorodinné prostredie.
 2. Zmierniť nepriaznivý demografický vývoj.
 3. Posilniť vnútornú stabilitu rodín a medzigeneračnú solidaritu.
-

c) Priority

Na víziu a ciele nadväzujú priority, z ktorých budú vychádzať aj návrhy OĽANO na **konkrétne opatrenia rodinnej politiky** (sú zadefinované a popísané v nasledujúcej kapitole).

Základné priority:

- | 1. Daňové a finančné zvýhodnenia pre rodiny s deťmi.
- | 2. Podpora pri zakladaní domova a zabezpečení bývania.
- | 3. Rozvoj služieb na pomoc rodinám vrátane zosúladenia rodiny a práce.

1. Daňové a finančné zvýhodnenia pre rodiny s deťmi

Financie sú pre odvahu mať viac detí dôležité, hoci ich vplyv na zakladanie a rast rodín sa môže preceňovať. Na Slovensku **nie je nedostatok financií jediným dôvodom**, pre ktorý ľudia odkladajú založenie rodiny a narodenie dieťaťa. Častou prekážkou sú štúdium, budovanie pracovnej kariéry, problémy spojené s bývaním a často aj sebecký a individualistický prístup k životu.

Ak výchova dieťaťa nemá priniesť zásadné zníženie rodinných príjmov, v ideálnom prípade, ak to rozpočet krajiny dovoľí, **by čistý príjem domácnosti do troch rokov veku dieťaťa nemal klesnúť pod úroveň čistého príjmu pred jeho narodením**, ak sa jeden z rodičov rozhodne zostať pri deťoch. Ak rodič pred narodením dieťaťa nemal pracovný príjem, mala by **výška rodičovského príspevku dosahovať aspoň výšku polovice minimálnej mzdy**. Samozrejmosťou podmienkou je riadna starostlivosť o deti.

Možno to dosiahnuť viacerými nástrojmi. Systémovým opatrením v oblasti financií sú **daňové úľavy**. Veľký význam (nielen finančný, ale aj psychologický) majú **rodinné zľavy** v najrôznejších oblastiach (dovolenky, doprava, vstupné a pod.). Kľúčová je **špeciálna podpora pre tretie a ďalšie dieťa** vzhľadom na ich význam pre celkové zvýšenie pôrodnosti. Rodičia, ktorí vychovávajú viac ako dve deti by mali dostať mimoriadnu pomoc a podporu.

2. Podpora pri zakladaní domova a zabezpečení vhodného bývania

Primerané bývanie je jedným zo základných predpokladov pre založenie rodiny. Problém so získaním finančne dostupného bývania **majú na Slovensku mladé rodiny** najmä vo väčších mestách. Nájomné bývanie na Slovensku nemá tradíciu. Približne 90 % obyvateľov býva vo vlastných bytoch alebo domoch (priemer v štátoch EÚ je 70 %).

Štát by mal preto podporiť výstavbu sociálnych a komerčných nájomných bytov ako **štartovacieho bývania**. Len tak umožní mladým rodinám **získať primerané, stabilné a cenovo dostupné bývanie** v lokalitách, kde je dostatok pracovných príležitostí, ale získanie vlastného bytu alebo domu je tam pre začínajúcu rodinu veľkou finančnou záťažou.

Rodinám, ktoré si chcú kúpiť vlastné bývanie, by mal štát všemožne **pomáhať rôznymi finančnými stimulmi**, ako sú daňové úľavy, zvýhodnené stavebné sporenie a úvery. Podpora by sa mala zvyšovať s tým, ako do rodiny pribúdajú deti, aby ich príchod so sebou neprinášal finančné napätie a ohrozenie bývania, ale zvýhodnenia a finančné uvoľnenie.

3. Rozvoj služieb na pomoc rodinám, vrátane zosúladenia rodiny a práce

Služba na pomoc rodinám má byť viazaná na človeka, smerovať k nemu, NIE k inštitúcii. To znamená podpora **PRE dieťa, PRE zdravotne znevýhodneného, PRE matku, PRE seniora** a podobne, nie pre úrad, domov alebo zariadenie. Možno ich zhrnúť do hesla: Nefinancujeme inštitúciu, financujeme osobu, človeka. Krajina priateľská rodinám ponúka **balík pomoci a rôznorodých služieb**, ktoré posilňujú vnútornú stabilitu rodín a medzigeneračnú solidaritu.

Opatrenia z tejto priority sa zameriavajú aj na prevenciu a vzdelávanie s vedomím, že **každá oblasť** verejných služieb – školstvo, zdravotníctvo, sociálne služby, doprava, kultúra – **si vyžaduje dôkladnú reformu**, aby fungovali efektívne a priateľsky k rodinám.

Ťažiskom starostlivosti o deti vo veku od 3 do 6 rokov by mali byť materské školy, ktoré by mali byť **dostupné pre každé dieťa**, ktorého rodičia majú o takúto formu starostlivosti záujem. Samozrejme, alternatívne možnosti starostlivosti o deti musia byť rovnocenné (čo sa týka podpory štátu). Popri dostupnosti a variabilite treba dôsledne dbať na kvalitu poskytovanej starostlivosti. Takýto prístup vyžaduje prepracovanú koncepciu prepojenú so systémom vzdelávania v školskom veku. Starostlivosť o deti v predškolskom veku je dôležitá aj pre zladenie práce a rodiny.

Hlavným predpokladom pre zosúladenie práce a rodiny je pre rodičov s malými deťmi **flexibilná účasť na trhu práce**. Skrátené úväzky na Slovensku využíva len približne 5 % pracujúcich, v krajinách západnej a severnej Európy

tento podiel bežne presahuje 20 %. Na Slovensku nemajú tradíciu a nie sú výhodné pre zamestnávateľov ani pre zamestnancov. Tento stav treba zmeniť a rozšíriť takéto možnosti, aby sa rodičia mohli popri práci viac starať o svoje malé deti.

Pre zladenie práce a rodiny sú veľmi dôležité **služby pre mladé rodiny**, ktoré dokážu ušetriť rodičom malých detí čas aj námahu. Podobne ako v prípade predškolských zariadení je dôležitá ich dostupnosť, kvalita a variabilnosť.

d) Princípy¹⁰

1. Princíp demokratickosti a subsidiarity - významné miesto pri zabezpečovaní životných podmienok rodín má komunálna rodinná politika.

2. Princíp prierezovosti - všetky rezorty majú za cieľ pomáhať rodine a podporovať ju v náročných životných situáciách, aj v rôznych sociálnych udalostiach - hlavným garantom pomoci a podpory rodinám je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktoré vo vzťahu k iným rezortom vykonáva funkciu koordinátora a metodika. Iné rezorty, ako napríklad Ministerstvo dopravy a výstavby podporujú výstavbu bytov pre rodiny s nízkymi príjmami, rezort hospodárstva sa podieľa na tvorbe nových pracovných miest, rezort školstva zabezpečuje výchovno-vzdelávaciu funkciu členov rodiny, rezort zdravotníctva vytvára garanciu ochrany zdravia rodín a podobne.

3. Princíp zachovania autonómnosti rodín - rodinná politika má byť zameraná na rodinu ako celok, ako inštitúciu, pri rešpektovaní práv a zodpovednosti jej členov.

**NÁVRHY
RIEŠENÍ PRE
JEDNOTLIVÉ
PRIORITY
RODINNEJ
POLITIKY**

4.

Cieľom navrhovaných opatrení rodinnej politiky je **vytvárať podmienky a poskytovať** prostriedky na vytvorenie rodiny, jej rast a zdravé fungovanie, ako aj podporovať zvýšenie pôrodnosti. Zameriavajú sa na vyššie definované tri hlavné priority:

- a) **Daňové a finančné zvýhodnenia pre rodiny s deťmi.**
- b) **Podpora pri zakladaní domova a zabezpečení vhodného bývania.**
- c) **Rozvoj služieb na pomoc rodinám, vrátane zosúladenia rodiny a práce.**

Viacere opatrenia sú **orientované propopulačne**. Aby boli čo najúčinnnejšie, mali by byť súčasťou dlhodobej koncepcie, ktorá sa nebude často meniť, aby ovplyvnili rozhodovanie širokého okruhu osôb a rodín.

Preto je potrebné, aby sa opierali o **širší spoločenský a politický konsenzus**.

Ambíciou tohto dokumentu je vyvolať diskusiu odbornej aj laickej verejnosti, ktorá poskytne konkrétne návrhy riešení do celospoločenskej diskusie a prispeje k prijatiu a uskutočneniu reálnej koncepcie rodinnej politiky na Slovensku.

a) Opatrenia na zvýšenie daňovej a finančnej podpory pre rodiny

Podpora a zlepšenie finančnej situácie rodín s deťmi je pre Slovensko kľúčová. Dôraz pritom kladieme na **podporu rodín s nižšími príjmami**, ktoré by zlepšenie finančnej situácie mali najviac pocítiť.

Je dôležité posilniť nástroje, ktoré **povzbudia pracujúcich ľudí**, ktorí už majú jedno alebo viac detí a uvažujú o ďalšom, aby sa ho neobávali prijať, prípadne sa preň vedome rozhodli. Z prieskumu, uvedeného v analytickej časti vyplýva, že takmer **tretina umelých prerušení tehotenstva pripadá na tretie dieťa v rodine**. Podľa vnímania rodičov predstavuje finančnú záťaž, ktorú by už neunesli. Opatrenia by teda pomohli zmierniť aj túto negatívnu bilanciu.

Na zlepšenie finančnej situácie rodín s deťmi navrhujeme zaviesť tieto finančno-daňové nástroje:

1. Rastúci daňový bonus

Nástroj má podporiť **rodiny pracujúcich ľudí, kde je aspoň jeden rodič zamestnaný** (alebo podniká). Vyššie čisté príjmy domácnosti by mali **odbúrať obavy** z rozšírenia rodiny o ďalšie deti.

V súčasnosti štát poskytuje **daňový bonus na dieťa** v sume 22,17 eura mesačne, čo je 266,04 eur ročne, pri deťoch do 6 rokov sa zvýšil na dvojnásobok (v roku 2019).

Vyšší bonus iba pri deťoch do 6 rokov pokladáme za **nepremyslené opatrenie**. Výdavky rodiny sa výrazne zvyšujú práve po nástupe detí do školy. Okrem výdavkov na dopravu a oblečenie či obuv sú to aj výdavky na školské pomôcky, krúžky a iné.

Navrhujeme preto **dvojnásobný daňový bonus aj pre deti nad 6 rokov**. Na tretie a každé ďalšie dieťa v rodine potom navrhujeme **zvýšiť daňový bonus** na trojnásobok oproti súčasnosti, teda na 63,51 eura mesačne. Rastúci bonus zvýhodní nízkopríjmové rodiny s väčším počtom detí, ktoré to výraznejšie pocítia v čistých príjmoch.

Daňový bonus môžu využívať **iba rodičia, ktorí oficiálne pracujú alebo podnikajú**. Rastúci daňový bonus sa teda nemôže stať nástrojom zarábania na deťoch. Stlmí pokles príjmov rodiny, ktorá sa rozhodne pre ďalšie dieťa, v niektorých prípadoch dokonca mierne zvýši jej príjmy.

2. Voliteľné rozloženie poberania rodičovského príspevku, predĺženie materského na jeden rok, tehotenský príspevok

Navrhujeme **zaviesť voliteľné rozloženie poberania rodičovského príspevku** do 2 až 4 rokov veku dieťaťa. V súčasnosti je rodičovský príspevok štátna sociálna dávka, ktorú dostáva rodič po ukončení doby poskytovania materského (približne osem mesiacov po narodení dieťaťa). V súčasnosti je príspevok na úrovni zhruba 220 eur. Podľa vládnej novely zákona sa od 1.1.2020 zvyšuje na 270 eur a pre rodičov, ktorí poberali materské, na 370 eur.

Výšku rodičovského príspevku navrhujeme naviazať na rast minimálnej mzdy, aby ho nezvyšovali politici svojimi rozhodnutiami a nezneužívali tak na kupovanie si voličov. Zaručí sa tak jeho **pravidelné zvyšovanie podľa vývoja ekonomiky**.

Navrhujeme **zavedenie voliteľnej dĺžky poberania rodičovského príspevku** do 2 až 4 rokov dieťaťa podobne, ako je to v Českej republike. Celkový objem príspevkov by si mohla rodina rozložiť podľa potreby. Výšku príspevku by si tak mohla meniť, až kým by ho nevyčerpala. Táto suma by bola zároveň **viazaná na každé dieťa až do jej vyčerpania**, teda aj v prípade, že by mala rodina tri deti vo veku do 4 rokov.

Po troch až štyroch rokoch od narodenia dieťaťa by sa vyplácanie rodičovského príspevku skončilo. Čistý príjem domácnosti by sa výraznejšie znížil. **Rodina by práve vtedy mala uvažovať o tom, či chce mať ďalšie dieťa**, či matka začne opäť pracovať alebo si prípadne môže dovoliť ostať s dieťaťom dlhšie doma aj bez rodičovského príspevku.

Navrhujeme tiež v prípade pozitívneho vývoja verejných financií **predĺžiť poberanie materského na 12 mesiacov**. Rodine by to umožnilo **udržať si príjem pred narodením dieťaťa**, prípadne ho ešte mierne zvýšiť, čo by pokrylo výdavky na dieťa do prvého roku jeho života, keď je silno viazané na matku. Po roku by sa príjem rodiny znížil, vtedy však už **matka môže uvažovať o čiastočnom pracovnom úväzku**, keďže dieťa nie je na ňu tak viazané a zvládne niekoľko hodín týždenne aj s iným členom rodiny.

Cieľom rastúceho daňového bonusu, predĺženia poberania materského a flexibilného poberania rodičovského príspevku je **umožniť rodinám slobodne sa rozhodnúť, koľko detí chcú mať**, ako dlho s nimi chce jeden z rodičov zostať doma a kedy chce opäť začať pracovať. **Nemal by ich v tom obmedzovať nedostatok peňazí**. Opatrenie bude najviac účinné práve pri rodinách s nižšími a strednými príjmami – teda **v pásme od minimálnej po priemernú mzdu**. K slobodnému rozhodnutiu by mali prispieť aj ďalšie opatrenia v oblasti podpory bývania a služieb rodinám.

Ako nástroj na podporu krátkodobého zamestnávania žien, poberajúcich materské a rodičovský príspevok (do 3 rokov veku dieťaťa) navrhujeme zavedenie **zvýhodnených čiastočných úväzkov**.

Podobne je to v súčasnosti v prípade dohody o brigádnickej práci študentov a dôchodcov. Takéto pracovné úväzky sa pri sume do 200 eur mesačne nezdaňujú. Podobne ako v prípade študentov a dôchodcov, aj matkám by takéto opatrenie **výrazne pomohlo finančne si prilepšiť**, nájsť si čiastočný pracovný úväzok a postupne sa začleňovať do trhu práce.

Zamestnávateľom to **obmedzuje byrokráciu a zároveň aktivuje ďalšie pracovné sily na trhu práce**. Keďže ide o krátkodobé úväzky, ich oslobodenie od daní a odvodov vynahradí posilnenie trhu práce a aktivácia matiek. Tie po niekoľkých rokoch výpadku z práce často trpia stratou pracovných návykov, zaostávaním v odbornosti a stratou sebavedomia. Prakticky toto opatrenie ani neprináša fiškálny výpadok, keďže bez jeho zavedenia by predmetné pracovné miesta zrejme nikdy nevznikli.

Súčasťou tohto návrhu je aj podnávrh **na dobrovoľné nemocenské poistenie študentiek a nezamestnaných**, ktoré by im vytvorilo nárok na materské (aby neboli oň ukrátené). Treba umožniť aj poberanie materského pre matky, ktoré majú dve a viac detí po sebe, takže medzitým nestihnú nastúpiť do práce.

Ďalším podnávrhom je **zavedenie tehotenského príspevku** vo výške 220 eur mesačne (súčasná výška rodičovského príspevku), ktorý by pracujúca matka dostávala od 13. týždňa tehotenstva do začiatku poberania materského (približne 4 mesiace). Tehotenský príspevok bude **kompenzáciou jej prípadného zníženia príjmu z práce**, aby mala dostatok finančných prostriedkov na zdravú výživu. Opatrenie by malo **podporiť odvahu žien prijať dieťa aj v prípade nečakaného tehotenstva**.

Ďalším takýmto opatrením by mal byť **režim utajeného tehotenstva**, v ktorom by matka, ktorá požiada o utajený pôrod, **mala nárok na nemocenské dávky od 21. týždňa tehotenstva**. Cieľom je predchádzať tisícim umelých potratov, ktoré sa na Slovensku ročne vykonajú už či operačne, alebo použitím potratových tabletiiek.

3. Rodinné zdaňovanie

Toto opatrenie **finančne pomôže aj strednej vrstve**, ktorá zvýšenie daňového bonusu, ako aj súbeh materského a rodičovského príspevku pocíti menej výrazne ako rodiny s nižšími príjmami. Rodinné zdaňovanie znamená, že **si manžel v daňovom priznaní môže uplatniť nezdaniteľnú časť** nielen na nepracujúcu manželku ako v súčasnosti, ale do určitej miery aj **na každé vyživované dieťa**. Prípadne sa manželia môžu rozhodnúť podať **spoločné daňové priznanie za celú rodinu**, v ktorom vykážu všetky svoje príjmy.

Opatrenie možno modelovať podľa možností štátneho rozpočtu stanovením podielu sumy nezdaniteľnej časti základu dane v percentách, ktoré si daňovník na každé dieťa uplatní. **Na začiatok počítame s uplatnením 20 % nezdaniteľnej časti** základu dane na deti, neskôr sa tento podiel môže zvýšiť. Pomohlo by to najmä rodinám zo strednej vrstvy, čo by ich mohlo povzbudiť k úvahám o ďalšom dieťati.

b) Opatrenia na podporu pri zakladaní domova

1. Rodinné stavebné sporenie

Stavebné sporenie sa vo viacerých krajinách dlhé desaťročia využíva na podporu získania alebo obnovy bývania. Na Slovensku ho tradične využívali najmä ľudia z menších miest **na rekonštrukciu bytov, modernizáciu či prístavbu rodinných domov**. Bolo obľúbeným nástrojom najmä pre rodiny s deťmi, keďže sa štátna prémie pri sporení dala získať na každého člena domácnosti.

Novelou zákona o stavebnom sporení z roku 2018 sa tento typ podpory bývania stal finančne nezaujímavým. Kombinácia nastavenia výšky štátnej prémie a ročného vkladu, potrebného na jej poskytnutie, ako aj výšky príjmu žiadateľa, je taká nevýhodná, že stavebné sporenie už nie je atraktívne prakticky pre nikoho.

Navrhujeme upraviť podmienky stavebného sporenia tak, **aby rodiny motivovalo k pravidelnému odkladaniu financií na bývanie** a posilneniu

finančnej disciplíny pri sporení. Navrhujeme vytvoriť **produkt Rodinné stavebné sporenie**, ktoré bude alternatívou hypotéky a bude mať nasledovné parametre:

- Uzatvorenie **zmluvy na rodinu** na základe sobášneho listu, do ktorej by sa počas jej platnosti mohol pridávať ľubovoľný počet detí, štátna prémie by sa mohla čerpať na všetkých členov rodiny.
- Výška štátnej prémie **by sa zvyšovala podľa počtu detí**. Terajšia výška 2,5 % by sa pri prvom dieťati zvýšila na 3 %, pri druhom na 4 %, pri treťom na 5 %, štvrtom na 6 %, atď.
- Obmedzenie výšky príjmu pri poskytnutí štátnej prémie **by sa rozpočítalo na celú rodinu**. V prípade manželov by sa do limitu započítali všetky príjmy a hranica by sa zdvojnásobila na 2,6-násobok priemernej mzdy. Za každé dieťa do 18 rokov by sa hranica mala zvýšiť o 50 %, (0,65-násobok priemernej mzdy). Rodine s dvoma deťmi by sa hranica príjmov mala zvýšiť na 3,9-násobok priemernej mzdy. To umožní získať štátnu prémie aj bežným rodinám.
- Rodinná zmluva, ktorá získa štátnu prémie by bola v tom roku **oslobodená od poplatkov** za vedenie, evidenciu a správu účtu.

2. Odklad hypotéky bez penalizácie

Nedostatok iných možností bývania vedie najmä lepšie zarábajúcich obyvateľov **ku kúpe vlastného bývania aj za cenu celoživotného zadĺženia**. No mladé rodiny to môže priviesť do neriešiteľnej situácie, že si potom nemôžu dovoliť ani prvé dieťa. Prudký prepád príjmov a rast výdavkov po narodení prvého či ďalšieho dieťaťa by ohrozil ich schopnosť splácať hypotéku.

Rodina, ktorej sa narodí dieťa, môže podľa teraz platného zákona požiadať o odklad splácania istiny úveru, **úroky však musí splácať naďalej**. Tie v prvých rokoch splácania tvoria niekedy až 80 % splátky, takže rodine sa finančne uľaví len málo. Takýto režim navyše spôsobí **zhoršenie ratingu dlžníka v banke**, čo môže viesť k zvýšeniu úrokov v budúcnosti oproti tým, ktorí o odklad nepožiadali.

Navrhujeme, aby **rodina s dieťaťom do 3 rokov mohla požiadať o celkový odklad splácania istiny aj úrokov úveru**. Pritom istinu by v čase odkladu

mohla splácať mimoriadnymi výročnými splátkami. Napriek tomu, že banka v tomto čase nebude dostávať za svoje peniaze úroky, nepriamo sa jej to vráti v zlepšení bezpečnosti úveru, pretože neohrozí rodinu v čase, keď je najzraniteľnejšia.

Ďalšou významnou pomocou rodinám s deťmi je opatrenie, ktoré im **umožní odpočítat zaplatené úroky z bývania z daňového základu** podľa počtu detí. Opatrenie bude spravodlivé voči akejkoľvek forme investície do nehnuteľnosti, pretože ho môžu využiť rodiny, ktoré si zoberú hypotéku, spotrebný úver na nehnuteľnosť, stavebný úver na rekonštrukciu staršej nehnuteľnosti, úver zo ŠFRB, alebo sa rozhodnú pre prenájom bytu, podporeného úverom zo ŠFRB.

Aj pri nájomnom byte, podporovanom cez Štátny fond rozvoja bývania totiž možno vyčíslieť, akú časť z nájomného tvoria úroky. Z tohto zvýhodnenia preto nebudú vylúčení obyvatelia obecných a sociálnych nájomných bytov, podporených úvermi zo ŠFRB. **Rodina sa bude môcť sama rozhodnúť, aká forma bývania je pre ňu najvhodnejšia.**

Výšku odpočítateľnej položky navrhujeme na 50 eur mesačne na jedno dieťa, pri troch deťoch si teda rodičia znížia daňový základ ročne o 1800 eur (sumu by si mohli aj rozdeliť) a daňová povinnosť im klesne celkovo o 360 eur.

Zaujímavé to bude nielen pre priemerne a nadpriemerne zarábajúcich, ale aj pre nízkopríjmové rodiny, kde v súčasnosti napríklad rodine s 3 deťmi vychádza daňový základ 3838 eur ročne, čo zodpovedá dani takmer 730 eur. Pri plnom využití tejto odpočítateľnej položky **by sa jej znížila na polovicu.**

3. Nájomné bývanie

Rozbehnutiu výstavby nájomných bytov pomôže **narovnanie pravidiel ich podpory** zo Štátneho fondu rozvoja bývania. Dôležité je, aby si takéto byty mohli prenajímať aj ľudia s vyššou ako priemernou mzdou. Cieľom je **zvýšenie ponuky bývania** nielen v malých, ale aj vo väčších mestách a ekonomicky silných regiónoch (západné Slovensko, Považie, Liptov, Košice a Prešov, Poprad, Pohronie a podobne).

Pre mestá a obce je dôležité mať aj dostatok takýchto bytov, ktoré môžu prenajímať zamestnancom mesta a jeho organizácií (školy, škôlky, sociálne zariadenia, mestské podniky atď.), čím si ich dokážu dlhodobo viazať a tým **zabezpečiť dostatok pracovníkov pre tieto organizácie.**

Zvýšením počtu nájomných bytov sa vyrovná previs dopytu nad ponukou bývania, ktorý v súčasnosti **tlačí ceny bytov, ale aj rodinných domov a pozemkov do neúmerných výšok.**

Okrem obecných nájomných (sociálnych) bytov treba **podporovať aj rozvoj súkromných nájomných bytov**, ktoré by mohli byť dobrou dlhodobou investíciou penzijných a realitných fondov či poisťovní. Vyžaduje si to úpravu niektorých zákonov, ktoré výstavbu nájomných bytov znevýhodňujú oproti klasickej výstavbe bytov na okamžitý predaj záujemcom.

Cieľom je, aby na **nájomné byty pripadlo aspoň 10 - 20 % nových bytov**, ktoré sa ročne dokončia, čo by bolo 1500 až 3000 bytov ročne.

Opatrenia na zvýšenie výstavby nájomných bytov:

- uvoľnenie odpisovej politiky a zmenu účtovných pravidiel pre DPH pri bytoch,
- zlepšenie úpravy a vymáhateľnosti nájomného vzťahu,
- reforma podpory zo ŠFRB pre nájomné byty - zjednodušenie, transparentnosť, zrealizovanie výšky príjmu, nájomného a podobne,
- vytvorenie schémy vkladania mestských pozemkov do majetku developerských spoločností s cieľom výstavby bytových domov tak, aby v nich mestá a obce ako protihodnotu získali určitý počet nových bytov a mohli ich využívať ako obecné nájomné byty.

Celkovo je tiež nevyhnutné **oživiť trh s bývaním odstránením bariér výstavby bytových domov** vo väčších mestách zjednodušením územného a stavebného konania, bojom s klientelizmom a korupciou.

c) Opatrenia na rozvoj služieb rodinám, zladenie práce a rodinných povinností

Navrhované opatrenia sú zamerané **nielen na služby a poradenstvo, ale aj na prevenciu a vzdelávanie**. Uvedomujeme si, že každá oblasť verejných služieb – školstvo, zdravotníctvo, sociálne služby, doprava, kultúra – si vyžadujú dôkladnú reformu, **aby fungovali efektívne a priateľsky k rodine**.

1. Rozšírenie služieb pre seniorov a zdravotne ťažko postihnutých členov rodín

V rámci tohto opatrenia sa chceme zamerať na:

- **rozvoj a dostatočné financovanie** terénnych sociálnych a opatrovateľských služieb, domovov ošetrovateľskej starostlivosti a siete ambulantných sociálnych služieb (denných stacionárov),
- zavedenie **ošetrovateľského a právneho poradenstva pre rodiny**, ktoré sa starajú o odkázaného člena domácnosti,
- zavedenie **odľahčovacích služieb pre rodiny**, ktoré sa starajú o odkázaného člena domácnosti,
- posilnenie služieb **podporovaného samostatného bývania** pre dospelé osoby ZŤP, aby neboli nútené žiť v ústavoch.

V návrhu opatrení vidíme aj priestor pre samosprávne kraje a obce:

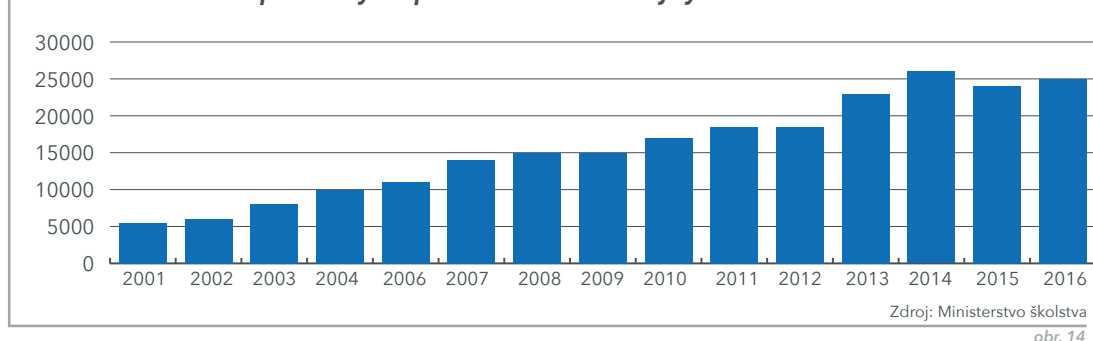
- zabezpečiť **ambulantnú zdravotnícko-sociálnu starostlivosť** priamo v rodinách,
- vytvoriť **optimálnu sieť sociálnych služieb v kraji** a jej stabilizáciu s využitím existujúcich poskytovateľov,
- podporiť **vznik nových miest paliatívnej starostlivosti** a mobilnú paliatívnu starostlivosť,
- umožniť **využitie krajských, mestských a obecných priestorov** na ambulantné aktivity pre seniorov a zdravotne postihnutých občanov (centrá voľného času, domy kultúry a podobne).

2. Nové služby pre deti a mladých dospelých

Riešenia v tejto oblasti sa zameriavajú na problémy rodín, ktoré sa starajú o **dieťa so zdravotným postihnutím alebo poruchou**. Kvantifikovaný odhad počtu detí so zdravotným postihnutím a rizikovým vývinom vychádza z predpokladu **3,5 % podielu** z celkového počtu detí.

Podľa údajov¹¹ od pediatrov je na Slovensku 8 700 až 14 000 detí do 7 rokov so zdravotným postihnutím, poruchou alebo rizikovým vývinom. Majú potenciál **rozvíjať sa a zaradiť sa do života** za predpokladu, že rodičia dostanú včas dostatok informácií od poradcov sociálnej služby včasnej intervencie. Služba poskytuje aj **dôležitú podporu rodiny** pri zvládaní novej životnej situácie, ktorá nastane pri narodení dieťaťa s postihnutím alebo pri stanovení diagnózy aj v neskoršom veku.

■ Počet žiakov so špeciálnymi potrebami na verejných ZŠ

Návrh opatrení:

- **Rozvoj služieb** pre deti s poruchami (učenia, správania, koncentrácie a pod.) a autizmom vrátane nároku na osobných asistentov v školách, zaradenie školskej sestry do škôl.
- **Služby včasnej intervencie pre rodiny** s deťmi so zdravotným znevýhodnením do 7 rokov v ich domácom prostredí, poradenstvo, vyšetrenie, odľahčovacie služby.
- **Podpora vzniku miniškôlok** a podnikových škôlok, časovo flexibilných predškolských zariadení (napríklad materských škôl, denných centier a detských skupín), ktoré budú ponúkať služby aj rodičom pracujúcim na zmeny.

- Príspevok na starostlivosť o dieťa by mal byť **v rovnakej výške** a mal by ísť „pre dieťa“, nie „pre inštitúciu“. Rodičia sa majú slobodne rozhodnúť, komu zveria dieťa do starostlivosti.
- Dieťa od troch rokov má **nárok na bezplatné miesto v škôlke**. V prípade, ak nebude poskytnuté, rodičia dostanú príspevok na starostlivosť o dieťa vo výške 280 eur za každý mesiac neposkytnutia služby.

3. Posilnenie vzťahov a podpora zladenia rodiny a práce, zvýhodnenie rodiny s deťmi

Slovensko zaostáva v **opatreniach na pomoc rodičom** v starostlivosti o deti. Diskusie, či podporovať osobnú alebo inštitucionálnu starostlivosť o deti, sú nezmyselné, potrebné je jedno i druhé. **Každá rodina je výnimočná, má iné potreby** a iné východiská pre svoje rozhodnutia. Nie je možné „napasovať“ pár opatrení pre všetky rodiny, je potrebné vytvoriť **viacero rôznych nástrojov** bez akejkoľvek finančnej diskriminácie a ponechať rodičom možnosť výberu, pre akú starostlivosť sa rozhodnú.

Návrh opatrení:

- **Vytvorenie manželských poradní** a podporného systému pre stabilitu rodiny - výchovné, rodinné a párové poradenstvo, výchova k rodičovstvu, mediácia riešenia rodinných sporov a rozvodov, podpora a poradenstvo tehotným ženám.
- **Uzákonenie povinných zliav** vo forme rodinného vstupného do kina, divadla, na plavárne, do múzeí, galérií, hradov atď., platných aj u súkromných poskytovateľov pre rodiny s vyživovanými deťmi (napríklad ak platia 2 dospelí, má ich 1. dieťa zľavu 50 %, 2. dieťa zľavu 75 %, 3. dieťa 90 %, 4. a ďalšie dieťa 100 %).
- **Zvýhodnenie zamestnávateľov**, ktorí vytvárajú pracovné pozície na čiastočné úväzky, flexibilné formy práce a pohyblivý pracovný čas pre rodičov s malými deťmi.

- • **Deň dovolenky ročne navyše** pre rodičov za každé dieťa do 15 rokov.
- • **Pronatalitné úpravy legislatívy** – predĺženie ochrannnej lehoty pri otehotnení po strate zamestnania na 6 mesiacov.

4. Zákon o rodine

Na zabezpečenie komplexnej starostlivosti o rodinu navrhujeme **prijatie komplexného Zákona o rodine**, ktorý bude zahŕňať definíciu rodiny, jej práva a povinnosti, nástroje na jej ochranu a princípy starostlivosti o ňu.

Na Zákon o rodine budú nadväzovať ďalšie právne úpravy vo finančnej, sociálnej, vzdelávacej a iných oblastiach.

Na starostlivosť o rodinu by sa malo v budúcnosti špecializovať **ministerstvo pre rodinu**. Vzniklo by oddelením problematiky práce a zamestnanosti od súčasného ministerstva a jej presunom na ministerstvo hospodárstva. Táto zmena by sa nemala udiť samostatne, ale v rámci komplexnej zmeny kompetenčného zákona. Cieľom je **oddeliť ekonomickú agendu trhu práce od rodinnej a sociálnej agendy**.

Ministerstvo pre rodinu by sa malo zaoberať **podporou a starostlivosťou o rodinu**, ako aj sociálnymi a dôchodkovými otázkami, keďže z 90 % súvisia so životom rodiny. Malo by mať vo svojom programe harmonizáciu práva, nastavenie podmienok a pravidiel, ako aj finančných a podporných nástrojov, ktoré súvisia so životom rodiny.

**NÁKLADY
OPATRENÍ
A ZDROJE
ICH KRYTIA**

5.

a) Náklady jednotlivých opatrení

Navrhnuté opatrenia rodinnej politiky si vyžadajú vyššie **finančné aj administratívne náklady** ako je schopné zo svojich zdrojov zabezpečiť Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Sú však nevyhnutné na splnenie cieľa, ktorým je **zvýšenie atraktivity založenia rodiny, povzbudenie rodín k prijatiu detí** a postupné zlepšenie demografickej situácie na Slovensku.

Opatrenia musí sprevádzať **rozsiahla a premyslená osvetová a informačná kampaň**, aby sa o podpore dozvedeli najmä tí, ktorí so založením rodiny a prijatím detí váhajú. Nemožno očakávať okamžitý účinok opatrení, keďže k zmene atmosféry a nálad v spoločnosti dochádza len veľmi pomaly. Ide o **nadčasové opatrenie**, ktorého pozitívne dopady pocíti Slovensko až o niekoľko rokov. Preto by sa na ich zavedení mali **zjednotiť relevantné politické sily v krajine**, čo zaručí ich trvalú platnosť.

Vzhľadom na finančnú náročnosť **navrhujeme opatrenia zavádzať postupne** a so zabezpečeným rozpočtovým krytím.

■ *Prehľad nákladov jednotlivých opatrení*

Opatrenie	Náklady (v mil. eur ročne)	Zdroje krytia
Rozvoj nájomného bývania	50	Hodnota za peniaze
Rodinné stavebné sporenie	3	Vyšší výber DPH z vyššej spotreby domácností
Odpočítateľná položka na úroky z úverov a nájomného	50	Hodnota za peniaze
Tehotenský príspevok	približne 40	Vyšší výber DPH
Rastúci daňový bonus	277,5	Vyšší výber DPH zlepšený výber
Oslobodenie práce od daní a odvodov (počas poberania materského a rodičovského príspevku pri príjme do 200 eur mesačne)	20	Vyšší výber DPH
Zvýšenie a flexibilné poberanie rodičovského príspevku	zvýšenie už zavedené, platné od 1.1.2020	fiškálne neutrálne
Predĺženie poberania materského na jeden rok	približne 120	zdroje SP
Rodinné zdaňovanie (nárok rodiča na uplatnenie NČZD na dieťa vo výške 20 %)	172	Zlepšený výber DPH

Zdroj: Prepočty: OĽaNO

obr. 6

Realizáciu rodinnej politiky by značne uľahčila **reforma fiškálnej decentralizácie**. Daň z príjmov fyzických osôb je v súčasnosti príjmom regionálnych a miestnych samospráv, čo vláde sťažuje využitie fiškálneho nástroja pre jej uskutočnenie.

Jednou z možností je, aby sa príjmom samospráv namiesto dane z príjmov fyzických osôb stal analyticky stanovený **podiel na mixe rôznych daní zo štátneho rozpočtu**. Samozrejme, pri vylepšení kľúča, podľa ktorého sa financie medzi jednotlivé regióny rozdeľujú. Príjmy štátneho rozpočtu by mohla zvýšiť aj daň z luxusných nehnuteľností, ktorých vlastníckmi sú často oligarchovia a bohatí ľudia.

b) Zdroje krytia opatrení rodinnej politiky

Rešpektujeme zásadu, že „**je potrebné prikrývať sa takou perinou, na akú máme**“ a nezhoršovať dlhodobú udržateľnosť verejných financií. V tomto dôležitom ukazovateli na tom Slovensko v súčasnosti nie je dobre.

Dlhodobú udržateľnosť verejných financií sa napriek záväzku vlády nepodarilo dosiahnuť ani v roku 2019. Preto sme sa podrobne zaoberali analýzou zdrojov pre jednotlivé opatrenia.

1. Zlepšenie výberu DPH

Hlavným zdrojom finančného krytia našich návrhov na podporu rodiny je daň z pridanej hodnoty (DPH). „DPH je najdôležitejším zdrojom príjmov štátneho rozpočtu a druhým najdôležitejším zdrojom príjmov rozpočtu verejnej správy. Systém fungovania DPH je náchylný na daňové úniky, čo túto daň (...) radí medzi najrizikovejšie.“¹²

Podľa predbežného odhadu Ministerstva financií SR bola **daňová medzera na DPH** v roku 2018 na úrovni 26,9 % z potenciálnej DPH v SR. „V nominálnom vyjadrení predstavoval rozdiel medzi potenciálnym a skutočným výnosom DPH vlni 2,3 mld. eur (2,6 % HDP)“.¹² V porovnaní s rokom 2006 to nepredstavuje prakticky žiadne zlepšenie. V tomto ukazovateli patrí Slovensko medzi najhoršie krajiny v EÚ.¹³

12 - MF SR - <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/manualy/23-danova-medzera-dph.html>

13 - MF SR - https://www.finance.gov.sk/files/archiv/37/DPH_GAP_manual_final_nova_sablona.pdf

Vo výbere DPH vidíme **značný priestor na zlepšenie**. Úniky majú zrejme silné politické krytie, preto je na ich zastavenie potrebná politická vôľa. Ak by sme zintenzívnili boj proti daňovým únikom a výber DPH by sa dostal aspoň na úroveň Českej republiky alebo priemeru EÚ, do štátneho rozpočtu by ročne prišli **dodatočné príjmy vo výške 1,1 mld. eur**. S týmto cieľom by sme prijali nasledovné opatrenia:

- 1. Zameranie daňových kontrol** na živé prípady – kapacity kontrolórov sa často mrhajú na „mŕtve firmy“, staré prípady, kde boli vratky dávno vyplatené, firmy sú zlikvidované a prevedené na tzv. biele kone. Prioritne treba riešiť aktuálne podvody a nezaoberať sa starými prípadmi.
- 2. Posilnenie kapacít a zlepšenie procesov na úseku kontroly** úsek má málo aktívnych kontrolórov, ktorí nemajú dostatok času na analýzu dát z kontrolného výkazu DPH. Systém je prebyrokratizovaný, málo flexibilný a nefunkčný.
- 3. Zavedenie mechanizmu reverse charge**, ktorým sa prakticky zamedzia kolotočové (karuselové) vratky DPH. Susedné Česko chce mechanizmus zaviesť od roku 2020. Ak ich nebudeme v krátkom čase nasledovať, hrozí, že sa podvody z Česka presunú na Slovensko, čím sa výber DPH môže ešte zhoršiť.
- 4. Presadenie zásadného a nekompromisného prístupu štátu k delikventom** – na prípade pseudopodnikateľa Ladislava Bašternáka sme videli viacero zlyhaní štátu aj Finančnej správy. Je nemysliteľné, aby sa vypuklé a jasné prípady začali riešiť až vtedy, keď na to upozornia médiá a opozícia.

Odhad získaných zdrojov: dodatočných 150 mil. eur každý rok, s rastúcim trendom až do dosiahnutia úspor minimálne za 1 mld. eur ročne. Nepôjde o jednorazové, ale o udržateľné zdroje financovania.

2. Hodnota za peniaze

Ďalším zdrojom krytia návrhov na podporu rodinnej politiky je **revízia výdavkov verejných financií** (hodnota za peniaze).

Mala by sa robiť pravidelne a stať sa štandardnou súčasťou štátneho rozpočtu, neuplatňovať sa len „pro-forma“.

Rozhodujúci priestor pre úspory vidíme **v oblasti IT výdavkov**, kam ide ročne okolo 500 mil. eur, no efektivita a výsledky sektora sú žalostné. Podobné hodnotenie sa týka aj výdavkov na trhu práce, najmä v oblasti služieb zamestnanosti.

Odhad získaných zdrojov: dodatočných 200 mil. eur za 4 roky.

3. Výdavkové limity

Výdavkové limity sú tretím zdrojom krytia a súvisia s ekonomickým cyklom. V dôvodovej správe k ústavnému zákonu o rozpočtovej zodpovednosti sa uvádza, že „zavedenie výdavkových limitov je v slovenskej ekonomike najvhodnejším fiškálnym pravidlom pre zabezpečenie dlhodobej udržateľnosti hospodárenia a prijateľnej zadlženosti.“

Výdavkové limity v dobrých časoch vládam **bránia rozhadzovať a prejedat' peniaze daňových poplatníkov** a v zlých časoch zas vládu neobmedzujú v tom, aby cez fiškálne nástroje pomohla ekonomike a ľuďom. Vláda teda v dobrých časoch môže vytvárať úspory na zlé časy.

Takto vytvorené zdroje navrhujeme použiť **výlučne v čase ekonomickej stagnácie a krízy** na zníženie daní rodičov v závislosti od počtu detí (rodinné zdanenie).

Odhad získaných zdrojov: dodatočných 200 mil. eur. Dočasné, jednorazové zdroje.

4. Vyššie nákupy a spotreba

Finančné náklady na podporu rodín a detí budú čiastočne návratné cez zvýšené príjmy štátu na dani z pridanej hodnoty a spotrebných daniach. Zvýšené príjmy totiž rodiny minú zväčša na nákupy, cestovanie a investície do domácnosti, čo prinesie vyššie dane. Zároveň to prispeje k rastu hrubého domáceho produktu a zamestnanosti. Rodiny dokážu využiť financie na rozvoj miestnej ekonomiky efektívnejšie, ako štát alebo obce.

Odhad získaných zdrojov: 100 až 150 mil. eur ročne. Udržateľné zdroje.

5. Ďalšie potenciálne zdroje krytia

Výpadok čiastočne môže vynahradiť aj zvýšenie daní z majetku, najmä daní z luxusných nehnuteľností. Odporúčame zvýšiť dane najmä v lukratívnych lokalitách a pre nadštandardné nehnuteľnosti, čím sa zaťaženie zacieli na majetné vrstvy, obyvateľov luxusných štvrtí väčších miest, ako aj obyvateľov, ktorí vlastnia viacero nehnuteľností a žijú z ich prenájmu, či kapitálových príjmov pri neskoršom predaji nehnuteľností.

Dane z majetku sú na Slovensku v porovnaní s inými krajinami EÚ výrazne nízke. Aj EÚ, OECD a MMF odporúčajú znížiť dane fyzických osôb a vyvážiť to zvýšením daní z nehnuteľností. Posun od zdanenia príjmov k zdaneniu majetku môže podporiť motiváciu pracovať, podnikateľského ducha a ochotu rodičov zamestnať sa aspoň na čiastočný úväzok, čo prispeje k rastu ekonomiky.

Ďalším zdrojom je zlepšenie nakladania s verejnými financiami najmä transparentnosťou pri výberových konaniach. Ak by sa z celkových výdavkov verejnej správy (cca 35 miliárd eur ročne) ušetrilo iba 1 percento, získali by sme až 350 mil. eur za rok.

Odhad získaných zdrojov: 20 až 30 mil. eur ročne. Udržateľné zdroje.

PRÍKLADY

RODINNEJ

POLITIKY

VO VYBRANÝCH

KRAJINÁCH EÚ

6.

Rodinná politika v Európskej únii je kompetenciou národných vlád. Snahou väčšiny európskych vlád je **podporovať rodiny k tomu, aby boli schopné vychovávať ďalšie generácie** a aby sa proces starnutia obyvateľstva spolu so svojimi celospoločenskými dopadmi spomalil, prípadne celkom zastavil. Moderná rodinná politika sa preto zameriava v prvom rade na **rodiny v ich počiatocnej fáze**, ale aj na ostatné fázy ich života.

a) Francúzsko

Francúzska rodinná politika sa veľmi často považuje za vzor úspešných aktivít štátu pri náraste pôrodnosti a zlepšení situácie rodín. Francúzsko zaznamenáva jeden z najvyšších koeficientov pôrodnosti v Európe. Demografická situácia sa začala postupne zlepšovať od polovice 90. rokov 20. storočia. Kritici tvrdia, že vysoká miera pôrodnosti vo Francúzsku je spôsobená prílevom imigrantov. Oficiálne výskumy realizované Štátnym inštitútom pre štatistiku a výskum (INSEE) však potvrdzujú, že vplyv imigrantiek na celkový koeficient pôrodnosti vo Francúzsku je zanedbateľný – nie je väčší ako 0,1 bodu¹⁴.

Hlavným východiskom francúzskej rodinnej politiky sú:

- zjednodušenie v oblasti systému rodinných dávok,
- dôraz na služby zacielené na rodinu,
- zabezpečenie starostlivosti v ranom detstve a
- zjednodušenie spojenia profesionálneho a rodinného života.

Demografi zdôrazňujú, že rodinná politika Francúzska vďaka za svoje výsledky predovšetkým základnému princípu, že rodičia dostali slobodný výber, či budú pokračovať v zárobkovej činnosti alebo sa budú venovať rodinnému životu. Ženy, ktoré sa rozhodnú pre osobnú starostlivosť o dieťa do troch rokov, sa nepokladajú za „nezamestnané“, ktoré si vyžadujú „aktivačné opatrenia“, keďže práca, ktorú venujú výchove budúcich občanov svojej krajiny, sa náležite oceňuje.

14 - Skutočnosť, že pôrodnosť vo Francúzsku zásadne neovplyvňuje prokreačné správanie imigrantiek, potvrdzujú údaje francúzskeho Národného inštitútu štatistiky a ekonomických štúdií INSEE: Immigrés et descendants d'immigrés en France. Édition 2012., http://www.insee.fr/fr/ffc/docs_ffc/ref/IMMFRA12_g_Flot1_pop.pdf, s. 132, prístup 23. septembra 2015

Daňová politika

Najdôležitejším nástrojom rodinnej politiky je tzv. rodinný kvocient pri výpočte dane z príjmu, **ktorý umožňuje rodinám platiť nižšiu daň. V praxi sa tak za subjekt zdanenia nepovažuje fyzická osoba, ale rodina ako základná bunka spoločnosti.** Mechanizmus vychádza z delenia celkového príjmu rodinným kvocientom podľa počtu členov rodiny. Koeficient je na hodnote 1 v prípade single daňovníkov, v prípade manželov 2, v prípade manželov s jedným dieťaťom na hodnote 2,5, pri rodine s dvomi deťmi koeficient 3, v prípade rodiny s tromi deťmi 4 a pri narodení každého ďalšieho dieťaťa sa toto číslo zvyšuje o 1 bod.

V prípade osamelých rodičov, ktorí vychovávajú dieťa sami, má základný koeficient hodnotu 2 a za každé ďalšie dieťa narastá o jeden bod.

Starostlivosť o deti a dôchodok

V roku 2010 sa vo Francúzsku zvýšil vek odchodu do dôchodku zo 60 na 62 rokov (rovnako u žien i mužov). Každé žene sa za každé narodené dieťa započítavajú 4 kvartály k povinnej dobe prispievania do systému (pričom má možnosť započítať si ďalšie 4, ak sa musela vzdať zárobkovej činnosti z dôvodu starostlivosti o dieťa do 4 rokov). Osobitné výhody majú rodičia troch alebo viacerých detí. Majú nárok na zvýšenie dôchodkovej dávky o 10%.

Dávky súvisiace s narodením dieťaťa a výchovou malých detí

- **rodičovské dovolenky,**
- **rodinný príspevok** (allocation familiale).

Rodiny s dvoma deťmi, ktoré neprekročili prvú príjmovú hranicu, dostávajú mesačne 129,35 eur, rodiny s tromi deťmi 295,05 eur, rodiny so štyrmi deťmi 460,77 eur. Za každé ďalšie dieťa sa výška prídavku zvyšuje o 165,72 eur.

Prídavok je vyšší, keď dieťa dosiahne vek 14 rokov; v prípade rodín, ktoré nepresiahli prvú príjmovú hranicu sa zvyšuje o 64,67 eur a v prípade bohatších rodín je nižší.

- **Príspevok pre osoby, ktoré samy vychovávajú dieťa**

Rodič, ktorý sa sám stará o dieťa, má nárok na príspevok (allocation de soutien familial) vo výške cca 100 eur mesačne, poberanie nie je podmienené výškou príjmu rodiny.

- **Prídavok pre slobodnú voľbu aktivity (complément de libre choix d'activité)**

Majú naň nárok rodičia detí mladších ako 3 roky, ktorí sa rozhodnú prerušiť alebo obmedziť zárobkovú činnosť.

b) Česká republika

Aj v Českej republike existuje príspevok pri narodení, materské, rodičovský príspevok či prídavky na deti. Český štát ponúka pracujúcim ľuďom aj možnosť odpočítať si od základu pre výpočet dane zaplatené úroky úveru.

Od roku 2015 zaviedli rastúce daňové zvýhodnenie na vyživované deti. Kým v roku 2014 bola zľava na každé dieťa rovnaká vo výške 13 404 Kč ročne, od nasledujúceho roka táto suma začala rásť podľa počtu detí.

Od roku 2018 platia tieto úrovně:

- za prvé dieťa daňová úľava vo výške 15 204 Kč ročne,
- za druhé dieťa je možné odpočítať si 19 404 Kč ročne,
- za tretie a každé ďalšie dieťa je to už 24 204 Kč ročne.

Táto suma sa pri postihnutých deťoch zdvojnásobí. Zaujímavosťou je, že si zvýhodnenie môžu uplatniť aj stará matka alebo starý otec, ak rodičia nemajú príjmy, z ktorých by si mohli toto zvýhodnenie uplatniť (a naopak starí rodičia také príjmy majú).

c) Poľsko

Od roku 2016 zaviedli v Poľsku priamu finančnú podporu rodín s názvom **Program 500+**. Ide o mesačnú dávku na každé dieťa vo výške 500 PLN (cca 119 eur) bez posudzovania príjmu rodičov.

Existuje tu aj systém **progresívnej daňovej úľavy** pre rodičov s takouto výškou (2017):

- **92,67 PLN mesačne/cca 22 eur** (maximálne 1112,04 PLN ročne) pri výchove jedného dieťaťa,
- **92,67 PLN mesačne/cca 22 eur** (maximálne 1112,04 PLN ročne) na druhé dieťa,
- **166,67 PLN mesačne/cca 40 eur** (maximálne 2000,04 PLN ročne) na tretie dieťa,
- **225 PLN mesačne/cca 54 eur** (maximálne 2700 PLN ročne) na štvrté a každé ďalšie dieťa.

Ďalej platia tieto podporné dávky:

- **podpora pri narodení dieťa** - 1000 PLN/cca 238,-eur Podpora pri narodení ťažko chorého dieťaťa - 4000 PLN/cca 952 eur,
- **prídavok pri začiatku školskej dochádzky** počas prvého roka v škole vo výške 100 PLN/cca 23,80 eur mesačne.
Ďalšie príspevky napr. : na dochádzanie do miesta sídla školy 69 PLN/cca 16,42 eur mesačne.

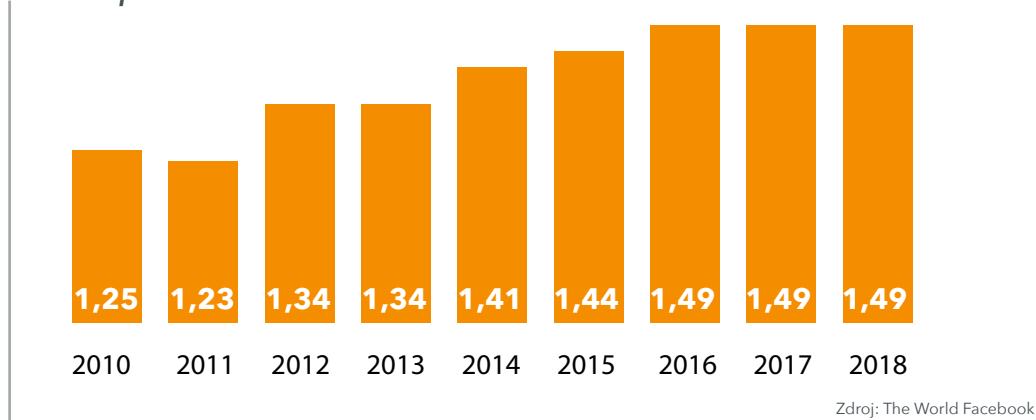
d) Maďarsko

Rodinná politika v Maďarsku je rozdelená do piatich oblastí:

- 1) Finančná podpora a výchova detí
- 2) Zladenie starostlivosti o dieťa a zamestnania
- 3) Pomoc pri zakladaní domova
- 4) Rozšírenie služieb pomoci rodinám
- 5) Pomoc rodinám vyžadujúcim zvýšenú starostlivosť

Ide o premyslený systém, ktorého cieľom je zvyšovanie plodnosti, zníženie finančných nerovností medzi rodinami a eliminácia chudoby a zvýšenie vnútornej stability rodín. Miera pôrodnosti sa v Maďarsku od jeho zavedenia výrazne zvýšila.

■ *Miera pôrodnosti v Maďarsku*

Zdroj: The World Facebook

obr. 16

Niektoré z opatrení:

- podpora pre materstvo (anyasági támogatás) – pri narodení dieťaťa 64 125 HUF (209 eur);
- **príspevok na:**
 - **starostlivosť o dojča** – 70 % priemernej mzdy,
 - **na starostlivosť o dieťa do 2 rokov, do 3 rokov**, pre matky s 3 a viac deťmi, kým má najmladšie dieťa vo veku 3-8 rokov,
 - **súrodenecké príplatky,**
 - **rodinné prídavky.**

Maďarsko sa inšpirovalo rodinným daňovým systémom Francúzska.

- **progresívny daňový bonus pre rodiny s deťmi;**
- **daňové bonusy pre zamestnávateľov**, ktorí zamestnávajú matky s tromi alebo viacerými deťmi;
- **príspevok na vytváranie domova pre rodiny - CSOK.**

Ide o nenávratný príspevok na investíciu do nehnuteľnosti/bývania vo výške 10 mil. HUF (32 573 eur) nenávratného príspevku + 10 mil. HUF výhodnej pôžičky (úrok menej ako 3%) + nárok na vrátenie DPH z postaveného domu do 5 mil. HUF. Závisí od počtu detí – najvýhodnejší je pri troch deťoch (buď sú už narodené alebo sa manželia zaväzujú, že sa narodí do 10 rokov).

- **programy na zladenie rodinného života a práce:**
cestovné zľavy pre rodiny s deťmi (vlakmi aj autobusmi).

Z príkladov rodinných politík v uvedených krajinách je zrejmé, že pri ich tvorbe sa zamerali na všetky oblasti problémov a vytvorili lepšie podmienky – podporu a služby – pre tých, čo plánujú mať deti.

Slovensko má vcelku rozvinutý systém dávok a príspevkov súvisiace s narodením a starostlivosťou o dieťa, avšak podpora rodiny nie je iba o peniazoch. Je potrebné, aby tento systém bol premyslený a efektívny. Môžeme sa inšpirovať krajinami, kde to funguje.

Z hlbších štúdií rodinných politík bolo vidieť, že v týchto krajinách sa nezamerali iba na odstraňovanie ekonomických prekážok, ale že dôraz kládli aj na **vytvorenie prorodinného prostredia**, teda vytváranie pozitívnej prorodinnej atmosféry v spoločnosti, ktorá je prijímajúca a podporujúca rodiny.

- V Poľsku prebiehala celonárodná kampaň v televízii – tzv. „kampaň za súrodencov“.
- Vo Francúzsku dokázali zvýšiť status rodiča a dieťaťa v spoločnosti dosiahli, že „dieťa je vítané“ (debarierizácia v úradoch, obchodoch...).

Ukazuje sa, že pôrodnosť je vyššia v tých krajinách, kde je vysoká zamestnanosť žien a dobrá dostupnosť zariadení starostlivosti o deti. Pre rodičov teda treba pripraviť množstvo nástrojov, ale zároveň na nich nechať **slobodnú voľbu, akú starostlivosť si vyberú**. V tomto je vzorom Francúzsko. Ženy, ktoré sa rozhodnú pre osobnú starostlivosť o dieťa do troch rokov, nie sú vnímané ako „nezamestnané“, ktoré si vyžadujú „aktivačné opatrenia“, keďže práca, ktorú venujú výchove budúcich občanov svojej krajiny, je náležite docenená. Namiesto dotovania miest v jasliach a v materských školách teda ide „príspevok na starostlivosť“ PRE dieťa a rodičia sa rozhodnú, či peniaze utratia za škôlku alebo ho využijú, aby s deťmi zostali doma.

V širšom poňatí musí byť rodinná politika rozšírená na všetky oblasti verejných politík, ktoré môžu mať potenciálny vplyv na blaho rodín. Teda záujem o rodinu nielen v sociálnej oblasti, v školstve či v zdravotníctve, ale aj vo verejnej doprave, podpore podnikania, zamestnanosti či bezpečnosti. A keďže vieme, že dôsledkom poklesu populačného rastu dochádza k starnutiu populácie, je potrebné s plnou vážnosťou do rodinnej politiky zahrnúť aj podporu starostlivosti o zdravotne postihnutých, chorých a starých členov rodiny.

PREHL'AD SKRATIEK

- EÚ** Európska únia
- ŠFRB** Štátny fond rozvoja bývania
- SAV** Slovenská akadémia vied
- DPH** daň z pridanej hodnoty
- NR SR** Národná rada Slovenskej republiky
- NB** Národná banka Slovenska
- NČZD** nezdaniteľná časť základu dane
- MMF** Medzinárodný menový fond
- IT** informačné technológie
- SR** Slovenská republika
- ČR** Česká republika
- RRZ** Rada pre rozpočtovú zodpovednosť
- ŠÚ SR** Štatistický úrad Slovenskej republiky
- OLANO** Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti
- OSN** Organizácia spojených národov
- OECD** Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
- ZŤP** zdravotne ťažko postihnutý
- ZŠ** základná škola
- PLN** poľský zlotý
- HUF** maďarský forint
- CZK** česká koruna

Poznámky:

Analýzy a výpočty vychádzajú zo stavu platného v decembri 2019, ktorý sa úpravou legislatívy môže k 1.1.2020 zmeniť.

V čase prípravy dokumentu ešte všetky legislatívne úpravy neboli definitívne. Používanie textových a obrazových materiálov, prípadne ich častí je možné aj bez súhlasu vydavateľa pod podmienkou citovania zdroja (Spokojná rodina, OĽANO), v písomných dokumentoch aj uvedenia linku na dokument: <http://www.obycajniludia.sk/program/rodinna-politika/>

POĎAKOVANIE

Autori textov:

Peter Kremský, Ľuboš Jančík, Igor Matovič

Špeciálne poďakovanie:

Anna Verešová, poslankyňa NR SR

Boris Vaňo, Výskumné demografické centrum, Prognostický ústav SAV

Viliam Páleník, Inštitút zamestnanosti, Ekonomický ústav SAV

Radovan Ďurana, INESS

Objednávateľ:

OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OĽANO), NOVA, Kresťanská únia (KÚ), ZMENA ZDOLA,
Zámocká 14, Bratislava, IČO: 42287511

Dodávateľ:

CAMPAIGNS s.r.o., Štefana Moyzesa 1577/22, 034 01 Ružomberok, IČO: 47016671

Vydalo Komunikačné oddelenie hnutia
OBYČAJNÍ ĽUDIA A NEZÁVISLÉ OSOBNOSTI (OL'ANO)

obycajniludia.sk

**SPOKOJNÁ
RODINA**